

SVJETLA BUDUĆNOST ZA NUKLEARNO RAZORUŽANJE ILI UTOPIJA?: PRAVNA OCJENA UGOVORA O ZABRANI NUKLEARNOG ORUŽJA IZ 2017. I NJEGOV ODNOS S UGOVOROM O NEŠIRENJU NUKLEARNOG ORUŽJA IZ 1968.

Marija Tomljenović, mag. iur.*

UDK: 341.675:341.24

341.678

DOI: 10.3935/zpfz.73.5.06

Pregledni znanstveni rad

Primljeno: srpanj 2023.

Ugovor o zabrani nuklearnog oružja prvi je univerzalni međunarodni ugovor koji propisuje zabranu nuklearnog oružja te kao takav predstavlja velik doprinos međunarodnom pravu u području nuklearnog razoružanja. Glavna svrha i cilj Ugovora o zabrani nuklearnog oružja jest potpuna eliminacija nuklearnog oružja. Države koje su članke Ugovora o zabrani nuklearnog oružja pripadaju skupini koja ne posjeduje nuklearno oružje te u odnosu na njih pridržavanje pravila i ispunjenje obveza propisanih Ugovorom o zabrani nuklearnog oružja ne bi trebalo predstavljati nikakav problem. Međutim, praktični učinak ugovora o kontroli nuklearnog oružja velike nuklearne sile smatraju nerealnim i progresivnim pristupom razoružanja. Stoga je vrlo teško predvidjeti hoće li se nuklearne države i njihovi saveznici odlučiti na ratifikaciju ugovora u skoroj budućnosti. Prema tome, u kontekstu Ugovora o zabrani nuklearnog oružja pokušat će se ponuditi odgovor na sljedeća pitanja. Prvo, može li Ugovor o zabrani nuklearnog oružja per se predstavljati temeljni pravni okvir kojeg se sve države moraju pridržavati? I drugo, mogu li nuklearne države prema pravilu persistent objector spriječiti moguću uspostavu običajnog međunarodnog prava? Za pretpostaviti je kako će upravo pritisak nenuklearnih država možda na neki način utjecati na nuklearne države kako

* Marija Tomljenović, mag. iur., doktorandica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Mavri 33, Marčelji, 51216 Viškovo; marija.tomljenovic@student.uniri.hr; ORCID ID: orcid.org/0000-0001-7369-7281

bi u određenoj mjeri osjećale obvezu pridržavanja odredbi koje propisuje Ugovor o zabrani nuklearnog oružja. Zbog uspostave norme koja zabranjuje nuklearno oružje, potrebno je u konačnici objasniti i odnos Ugovora o zabrani nuklearnog oružja s već postojećim pravnim instrumentima, posebice s Ugovorom o neširenju nuklearnog oružja.

Ključne riječi: Ugovor o zabrani nuklearnog oružja, Ugovor o neširenju nuklearnog oružja, nuklearno oružje, persistent objector, nuklearno razoružanje

1. UVODNA RAZMATRANJA

“Ako se rat ne može ukinuti, nuklearno oružje mora biti zabranjeno...”¹ Od testiranja nuklearnog oružja u srpnju 1945. pa do sklapanja Ugovora o zabrani nuklearnog oružja (dalje u tekstu: Ugovor iz 2017.)² prošle su pune sedamdeset i dvije godine. O problematičnosti njegove uporabe govore američka bombardiranja Hirošime i Nagasakija tijekom Drugoga svjetskog rata 1945.³, od kojih je Hirošima bila vrlo važna japanska vojna luka, a moguće i vojna meta, ali ipak s golemim devastirajućim posljedicama za civilno stanovništvo, dok je Nagasaki bio grad gdje za uništenje civila nije postojalo apsolutno nikakvo vojno opravdanje.⁴

U međunarodnome pravu ne postoji obvezujući univerzalni međunarodni dokument kojim se zabranjuje proizvodnja, posjedovanje ili uporaba nuklearnog oružja. Države jesu potpisale razne međunarodne ugovore⁵ usmjerene na neširenje i zabranu proizvodnje nuklearnog oružja, međutim, isti ugovori ne obvezuju sve države, već isključivo one koje su ugovore i ratificirale. Tako je

¹ Barnaby, F., *Nuclear disarmament or nuclear war?*, SIPRI, Peaceresearch, Stockholm, 1975., str. 10.

² Treaty Series, *Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons*, vol. 3379, br. 56487, United Nations, 7 July 2017, https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=-08000002804c2398&clang=_en (5. 6. 2023.).

³ Vidi više: Moxley, Jr., C. J.; Burroughs, J.; Granoff, J., *Nuclear Weapons and Compliance with International Humanitarian Law and the Nuclear Non-Proliferation Treaty*, Fordham International Law Journal, vol. 34, br. 4, 2011., str. 593 – 696.

⁴ Vidi više: Pellegrino, C. R., *To Hell and Back: The Last Train from Hiroshima*, Rowman & Littlefield Publishing Group, Inc., New York, 2015., str. 1 – 401.

⁵ Primjerice: Multilateralni ugovori: Partial Nuclear Test Ban Treaty (1963.), Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (1968.); Plurilateralni ugovori: Treaty of Tlatelolco (1967.), Treaty of Rarotonga (1985.), Bangkok Treaty (1995.), Treaty of Pelindaba (1996.); Bilateralni ugovori: Strategic Arms Limitation Treaty (SALT II, 1972.-1979.), Strategic Arms Reduction Treaty (START I, 1991.), Strategic Offensive Reductions Treaty (SORT, 2002.).

1970. stupio na snagu Ugovor o neširenju nuklearnog oružja (dalje u tekstu: Ugovor iz 1968.).⁶ Ugovor iz 1968. nuklearnim državama (Sjedinjene Američke Države, Sovjetski Savez /danas Rusija/, Ujedinjeno Kraljevstvo, Francuska i Kina) omogućuje da zadrže nuklearno oružje, ali bez mogućnosti prodaje istoga nenuklearnim državama. Osim toga, nenuklearne države koje su potpisale Ugovor iz 1968. ne mogu razvijati vlastite nuklearne programe. Štoviše, države se iz Ugovora iz 1968. mogu povući, kao što je to učinila Sjeverna Koreja 2003. kako bi nastavila s razvojem nuklearnog naoružanja.⁷

U ovome radu tekuća rasprava o zabrani i kontroli nuklearnog oružja odvijat će se u okviru novog Ugovora iz 2017. koji zaslužuje detaljnu analizu jer predstavlja kraj stagnacije u kontroli nuklearnog oružja koja je trajala gotovo dva desetljeća. Međutim, neslaganje o praktičnom učinku Ugovora iz 2017. o razoružanju nuklearnog oružja, kontroli i međunarodnoj sigurnosti ipak postoji. Dok su zagovornici Ugovora iz 2017. pozdravili ugovor kao “dobrodošao dodatak režimu nuklearnog neširenja i razoružanja”⁸, nuklearne su države smatrale i još uvijek Ugovor iz 2017. smatraju konceptualno manjkavim i idealističkim. Nuklearne su države mišljenja da Ugovor iz 2017. stoji u suprotnosti s Ugovorom iz 1968.⁹ Ni tvrdnja da spomenuti ugovor odražava ili na bilo koji način pridonosi razvoju običajnog međunarodnog prava za njih nije prihvatljiva.¹⁰ Opće načelo međunarodnog prava jest da ugovori nisu obvezujući za treće države, međutim, prihvaćeno je i načelo da pravilo postavljeno u ugovoru može

⁶ Treaty Series, *Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons*, vol. 729, br. 10485, United Nations, 1 July 1968, <https://treaties.un.org/pages/showDetails.aspx?objid=08000002801d56c5> (5. 6. 2023.).

⁷ Perkovich, G.; Vaddi, P., *Proportionate Deterrence: A Model Nuclear Posture Review*, Carnegie Endowment for International Peace, Washington, D. C., 2021., str. 82 – 94.

⁸ Nystuen, G; Egeland, K.; Hugo, T. G., *The TPNW: Setting the Record Straight*, Norwegian Academy of International Law, Oslo, 2018., <http://intl.no/wp-content/uploads/2018/10/TPNW-Setting-the-record-straight-Oct-2018-WEB.pdf> (5. 6. 2023.), str. 1.

⁹ GOV. UK, *P5 Joint Statement on the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons*, 24. October 2018, <https://www.gov.uk/government/news/p5-joint-statement-on-the-treaty-on-the-non-proliferation-of-nuclear-weapons> (5. 6. 2023.).

¹⁰ United States Mission to the United Nations, *Joint Press Statement from the Permanent Representatives to the United Nations of the United States, United Kingdom, and France Following Adoption*, New York City, 7 July 2017, https://usun.usmission.gov/joint-press-statement-from-the-permanent-representatives-to-the-united-nations-of-the-united-states-united-kingdom-and-france-following-the-adoption/?_ga=2.68994200.84614747.1604934357-888216544.1604934357 (5. 6. 2023.); Tuzmukhamedov, B., *Deficiencies and Ambiguities of the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons*, Lieber Institute, West Point, <https://lieber.westpoint.edu/deficiencies-ambiguities-tpnw/> (5. 6. 2023.).

pod određenim uvjetima postati obvezujuće.¹¹ U vezi s time će se analizirati koncept *persistent objector* te će se tvrditi da Ugovor iz 2017. pod određenim uvjetima može pridonijeti stvaranju običajnog međunarodnog prava.¹²

2. POSLJEDICE NEPOSTOJANJA UNIVERZALNO PRIHVAĆENE DEFINICIJE NUKLEARNOG ORUŽJA

Međunarodni pravni dokument koji nudi pravnu definiciju nuklearnog oružja ne postoji. Zbog pronalaska pravne definicije nuklearnog oružja, ali i razumijevanje iste, potrebno je pribjeći vojnim znanostima, ali i prirodnim znanostima, posebice fizici. Prema S. Glasstonu nužno je razlikovati konvencionalno oružje od nuklearnoga. Prigodom detonacije konvencionalnog oružja se putem kemijske reakcije, koja uključuje preraspodjelu između atoma vodika, ugljika, kisika i dušika, u jakim kemijskim eksplozivima oslobađa energija, dok se kod nuklearnog udara masa može transformirati u golemu količinu energije.¹³ Drugu razliku između nuklearnog i konvencionalnog oružja J. M. Siracusa pronalazi u temperaturi eksplozije, pri čemu je temperatura nuklearne eksplozije daleko viša od temperature eksplozije konvencionalnog oružja, što za posljedicu ima teške oblike opekline kože i požara na velikim udaljenostima.¹⁴ Treća i najvažnija razlika očituje se u učinku nuklearnog zračenja koje može uzrokovati ozbiljne trajne ozljede i zdravstvene probleme ljudskom tijelu te dugotrajnu radioaktivnu kontaminaciju prirodnog okoliša.¹⁵ Dakle, biološki učinci nuklearne eksplozije klasificiraju se kao ozljede nastale od eksplozije, ozljede opekline i ozljede nastale od nuklearnog zračenja.¹⁶

Protivno svim očekivanjima, Ugovor iz 2017. ne propisuje što se podrazumijeva pod nuklearnim oružjem u svrhu njegove vlastite zabrane. Stoga je

---

¹¹ Shaw, M. N., *International Law*, 6. izd., Cambridge University Press, Cambridge, 2008., str. 928.

¹² Vidi North Sea Continental Shelf Cases, Judgment, I.C.J. Reports 1969, str. 3, para. 72; vidi također Colombian-Peruvian asylum case, Judgment of November 20th, 1950: I.C.J. Reports 1950, str. 266., str. 277 – 278.

¹³ Glasstone, S. (ur.), *The Effects of Nuclear Weapons*, United States Department of Defence, United States Atomic Energy Commission, Washington, D. C., 1957., str. 1 – 17.

¹⁴ Siracusa, J. M., *Nuclear Weapons: A very Short Introduction*, 3. izd., Oxford University Press, Oxford, 2020., str. 5.

¹⁵ Glasstone, *op. cit.* u bilj. 13, str. 1 – 17.

¹⁶ Glasstone, S.; Dolan, P. J., *The Effects of Nuclear Weapons*, 3. izd., United States Department of Defence, Energy Research and Development Administration, Washington, D. C., 1977., str. 555 – 627.

potrebno okrenuti se i doktrinarnoj definiciji. Centar za kontrolu naoružanja i neproliferaciju definira nuklearno oružje kao uređaj koji nuklearnu energiju (bilo fisijom, bilo kombinacijom fisije i fuzije) oslobađa velikom brzinom.¹⁷ Centar za kontrolu i prevenciju bolesti (dalje u tekstu: CDC) definira nuklearno oružje kao “uređaj koji koristi nuklearnu reakciju za stvaranje eksplozije... puno snažnije od eksplozije konvencionalnih eksploziva.”¹⁸ Prema CDC-u, nuklearno oružje može poprimiti oblik bombe ili projektila koji prigodom eksplozije stvara veliku vatrenu kuglu koja isparava iznad površine stvarajući oblak u obliku gljive. Materijal u oblaku hladi se u čestice koje nalikuju prašini koje, padajući natrag na zemlju, mogu biti nošene vjetrom i završiti kilometrima dalje od mjesta eksplozije. Takvo je ispadanje čestica u obliku padalina radioaktivno, i može kontaminirati sve na što padne.¹⁹

Ugovor iz 1968. također nije nudio definiciju nuklearnog oružja. Glavni pregovarač Sjedinjenih Američkih Država William C. Foster je na pregovaračkom forumu Konferencije Odbora osamnaest nacija za razoružanje (Ujedinjeni narodi) ponudio opis nuklearnog oružja²⁰, na koji nije bilo protivljenja. Članak 32. Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora (dalje u tekstu: Bečka konvencija) u dopunska sredstva tumačenja uključuje i pripreme radove pod kojima je ugovor sklopljen i na koje se može pozivati da bi se potvrdio smisao koji proistječe iz čl. 31. Bečke konvencije o općim pravilima tumačenja.²¹ Iako je postignut konsenzus oko opisa nuklearnog oružja, jedna zajednička karakteristika koja pripada svim nuklearnim oružjima ne može se podvesti pod definiciju nuklearnog oružja koja će dati dimenziju njegova ograničenja i/ili zabrane njegove uporabe u oružanim sukobima. Uostalom, izostavljanje definicije nu-

---

¹⁷ DeNardi, C., *Fact Sheet: The Basics of Nuclear Weapons*, Center for Arms Control and Non-Proliferation, <https://armscontrolcenter.org/fact-sheet-the-basics-of-nuclear-weapons/> (5. 6. 2023.).

¹⁸ U.S. Department of Health and Human Services, Center for Disease Control and Prevention, *Nuclear Weapon*, https://www.cdc.gov/nceh/multimedia/infographics/nuclear_weapon.html (11. 10. 2023.).

¹⁹ *Loc. cit.*

²⁰ Conference of the Eighteen-Nation Committee on Disarmament (United Nations), *Final verbatim record of the Conference of the Eighteen-Nation Committee on Disarmament (Meeting 303)*, 8 June 1967: “Sva nuklearna oružja imaju jednu zajedničku karakteristiku. To je karakteristika da nakon aktiviranja unaprijed pripremljenog okidačkog mehanizma mogu osloboditi velike količine energije u vrlo kratkom vremenskom razdoblju iz izvora relativno malog volumena i male težine. Oni su enormno koncentrirani izvori eksplozivne energije.” <https://quod.lib.umich.edu/e/encd/4918260.0303.001?rgn=main;view=toc> (11. 10. 2023.), str. 5.

²¹ Bečka konvencija o pravu međunarodnih ugovora, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 16/1993.

klernog oružja iz Ugovora iz 1968. omogućilo je Sjedinjenim Američkim Državama prodaju svih vrsta nuklearnih projektila Ujedinjenom Kraljevstvu, dok je bivšem Sovjetskom Savezu pomoglo prikriti dijeljenje nuklearnih aranžmana s NATO savezom.²²

Ugovori o zoni bez nuklearnog oružja pozivaju se na fizički proces koji može izazvati eksploziju kao razlikovnu karakteristiku nuklearnog oružja unutar šire kategorije eksplozivnih naprava, koja općenito definira nuklearno oružje kao bilo koju eksplozivnu napravu koja može osloboditi nuklearnu energiju.²³ Ugovori iz Bangkoka i Tlatelolca propisuju da se oslobađanje nuklearne energije mora dogoditi na “nekontrolirani način”.²⁴ Ovaj dodatni atribut ipak je suvišan. Lančana reakcija potrebna za proizvodnju nuklearne eksplozije nužno je nekontrolirani proces.²⁵

Švedska je na Konferenciji Ujedinjenih naroda za pregovore o pravno obvezujućem instrumentu o zabrani nuklearnog oružja predložila definiciju prema kojoj je nuklearno oružje “sklop koji je sposoban izazvati eksploziju i golemu štetu i uništenje iznenadnim oslobađanjem energije koja se trenutačno oslobađa iz samoodržive nuklearne fisije i/ili fuzije. Ne uključuje prijevožno sredstvo ili isporuku takvog sklopa ako se od njega može odvojiti i nije njegov nedjeljivi dio”.²⁶ U nastavku predložene definicije Švedska ističe kako formulacija “golema šteta i uništenje” čine “uvjerljivu vezu s mogućim para-

²² Nystuen, G.; Hugo, T. G., *The Nuclear Non-Proliferation Treaty*, u: Nystuen, G.; Casey-Maslen, S.; Golden Bersagel, A. (ur.), *Nuclear Weapons Under International Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2014., str. 387.

²³ Ugovor iz Tlatelolca definira nuklearno oružje kao svaku napravu koja je sposobna oslobađati nuklearnu energiju na nekontroliran način i koja ima skupinu karakteristika prikladnih za uporabu u ratne svrhe. Ugovor iz Bangkoka definira nuklearno oružje kao svaku eksplozivnu napravu koja može nekontrolirano oslobađati nuklearnu energiju. Ugovor iz Rarotonge i Ugovor iz Plindabe navode da je nuklearno oružje ono oružje ili uređaj koji u nesastavljenom i djelomično sastavljenom obliku može osloboditi nuklearnu energiju bez obzira na svrhu za koju bi se moglo rabiti.

²⁴ *Loc. cit.*

²⁵ Borrie, J.; Caughley, T., *An Illusion of Safety: Challenges of Nuclear Weapon Detonations for United Nations Humanitarian Coordination and Response*, United Nations, 2014, <https://undir.org/wp-content/uploads/2023/05/an-illusion-of-safety-en-611.pdf>, (14. 10. 2023.), str. 20.

²⁶ United Nations Conference to Negotiate a Legally Binding Instrument to Prohibit Nuclear Weapons, Leading Towards their Total Elimination, *Definition of nuclear weapon in a treaty prohibiting nuclear weapons*, Submitted by Sweden, New York, 27-31 March and 15 June-7 July 2017, A/CONF.229/2017/WP.5, 10 May 2017, Odjeljak III. Definition, para. 8, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N17/132/89/PDF/N1713289.pdf?OpenElement> (14. 10. 2023.).

grafima preambule Ugovora iz 2017. o međunarodnom humanitarnom pravu i humanitarnim posljedicama nuklearnog oružja”.²⁷

Slijedom do sada navedenoga u ovome poglavlju, posljedice nuklearnog oružja vrlo su dobro poznate međunarodnome pravu, međutim, zbog nepostojanja pravne definicije nuklearnog oružja, međunarodno pravo ipak ne prepoznaje nuklearno oružje kao sredstvo ratovanja. Pravno određenje nuklearnog oružja kao sredstva ratovanja potrebno je zbog izbjegavanja mogućih budućih sukoba između najnovijeg Ugovora iz 2017. i već postojećih instrumenata o nuklearnom oružju. U toj noti u nastavku slijedi prijedlog pravne definicije nuklearnog oružja:

Nuklearno oružje je bilo koje sredstvo ili uređaj koji u sebi sadržava ili rabi nuklearne materijale koji putem nuklearne reakcije za stvaranje eksplozije imaju učinak masovnog uništenja s razarajućim djelovanjem snažnijim od eksplozije konvencionalnog oružja. Opasnost nuklearnog oružja proizlazi iz samog njegova postojanja te uključuje i sva ona sredstva i uređaje koji u sebi sadržavaju i najmanju količinu nuklearnog materijala. Nuklearno je oružje, bez obzira na svoju snagu i opseg, neselektivno oružje i kao oružje masovnog uništenja sposobno je izazvati prekomjerne boli i nepotrebnu patnju te s obzirom na nemogućnost poštovanja načela međunarodnog humanitarnog prava, posebice načela razlikovanja i načela proporcionalnosti nuklearnog oružja *per se*, prijetnja i/ili uporaba nuklearnog oružja je zabranjena i nezakonita. Nuklearnim se oružjem smatra i taktičko nuklearno oružje.

Doktrinarnim definicijama prethode isključivo tehničke i fizičke karakteristike nuklearnog oružja koje ne utvrđuju nuklearno oružje sredstvom ratovanja koje bi upravo zbog svojih karakteristika predstavljalo prijetnju svjetskom miru i sigurnosti. Isto se odnosi i na ugovore o zoni bez nuklearnog oružja. Predložena definicija Švedske se općenito poziva na međunarodno humanitarno pravo i humanitarne posljedice nuklearnog oružja, međutim, ne specificira neselektivnost uporabe nuklearnog oružja kao ni zahtjeve načela međunarodnog humanitarnog prava. Suprotno tome, predložena definicija autora potvrđuje nuklearno oružje sredstvom ratovanja koje sadržava ili rabi nuklearne materijale za stvaranje eksplozije. Nuklearno oružje kao sredstvo ratovanja definira se kao neselektivno oružje i kao oružje masovnog uništenja koje ne može udovoljiti zahtjevima načela međunarodnog humanitarnog prava. Izravna implikacija na zakonitost određenih vrsta oružja jest pravilo koje zabranjuje tzv. neselektivne napade. Pojam “neselektivnih napada” definiran je Protokolom I Ženevskim konvencijama iz 1949. (dalje u tekstu: Protokol I), a odnosi se na one napade

²⁷ *Ibid.*, para. 9.

koji nisu usmjereni na određeni vojni cilj te na one napade koji rabe metodu ili sredstva ratovanja koja se ne mogu usmjeriti na određeni vojni objekt, kao i na učinke korištenih metoda ili sredstva ratovanja koji se ne mogu ograničiti te su takve prirode prema kojoj se ne razlikuju napadi na vojne ili civilne objekte i civile.²⁸ U skladu s Protokolom I u oružanim sukobima nužna je kontrola učinka oružja koje se rabi između zaraćenih strana. Preciznije, prigodom svake uporabe oružja u oružanim sukobima mora biti ispunjeno načelo razlikovanja civila i civilnih objekata od vojnika i vojnih objekata. Definiranje nuklearnog oružja kao neselektivnog sredstva ratovanja potvrđuje da je nuklearno oružje sredstvo nad kojim zaraćena strana nema apsolutno nikakvu kontrolu navođenja i usmjeravanja te napadač nije u mogućnosti znati gdje će takvo oružje u konačnici pasti. Stoga bi se u skladu s čl. 51. st. 4. Protokola I nuklearno oružje trebalo smatrati nezakonitim sredstvom ratovanja. Nadalje, definicija pod nuklearno oružje podvodi i taktičko nuklearno oružje. To iz razloga što je glavni cilj povećanja proizvodnje taktičkog nuklearnog oružja njegova transformacija u konvencionalna sredstva ratovanja. Uporaba taktičkog nuklearnog oružja bi postupno dovela do smanjenja barijere uporabe nuklearnog oružja i brisanja granica između konvencionalnog i nuklearnog rata, što bi za posljedicu imalo uvođenje nuklearnog oružja u konvencionalno ratovanje.²⁹ Usvajanje predložene definicije značilo bi da osim posljedica koje su uporabom nuklearnog oružja poznate međunarodnom pravu, nuklearno oružje kao sredstvo ratovanja više ne bi u međunarodnom pravu predstavljalo nepoznanicu.

3. UGOVOR O NEŠIRENJU NUKLEARNOG ORUŽJA – OBVEZA PREGOVARANJA U DOBROJ VJERI

Ugovor iz 1968. smatra se nagodbom između nuklearnih i nenuklearnih država. Države koje ne posjeduju nuklearno oružje odustale su od nuklearnih opcija, dok su se nuklearne države obvezale suzdržati od prijenosa nuklearnog oružja drugim državama.³⁰ Osim toga, nuklearne su se države obvezale pristupiti nuklearnom razoružanju, kao i eliminaciji svojih nuklearnih arsenala u

²⁸ Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and Relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), of 8 June 1997, https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.34_AP-I-EN.pdf (14. 10. 2023.).

²⁹ Krasno, J.; Szeli E., *Banning the Bomb: The treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, 2021., str. 27, 28, 30.

³⁰ Rietiker, D., *The Meaning of Article VI of the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons: Analysis Under the Rules of Treaty Interpretation*, u: Black-Branch, J. L.; Fleck, D. (ur.), *Nuclear Non-Proliferation in International Law*, Springer, Cham, 2014., str. 51.

skladu s naporima prema općem i potpunom nuklearnom razoružanju.³¹ Početni rok trajanja Ugovora iz 1968. od dvadeset i pet godina produljen je na neodređeno vrijeme. Zbog nedostatka provedbe elemenata sa svrhom razoružanja, Ugovor iz 1968. našao se pod sve većim pritiskom međunarodne zajednice.³²

Ugovor iz 1968. temelji se na tri stupa koji istodobno utvrđuju glavnu svrhu i cilj ugovora: prvi stup koji se odražava u čl. 1. i čl. 2. usmjeren je na stvaranje sustava za neširenje oružja; drugi stup odražava se u čl. 3. i čl. 4. s ciljem osiguranja da se uporaba i proizvodnja nuklearne energije koristi u miroljubive svrhe, dok treći stup u svom čl. 6. sadržava obvezu za sve države stranke da slijede cilj nuklearnog razoružanja.³³ Razumijevanje i poštovanje čl. 6. Ugovora iz 1968. nerijetko se dovodi u pitanje. Nystuen i Hugo su stajališta da je propisana obveza iz čl. 6. u pravnom smislu “poprilično nespecifična u usporedbi s drugim režimima razoružanja”.³⁴ Rezolucija Povjerenstva Ujedinjenih naroda za razoružanje iz 1965. ističe jasnu namjeru stvaranja Ugovora o nuklearnom neširenju i nuklearnom razoružanju putem kojeg bi se trebalo postići opće i potpuno razoružanje.³⁵

Ugovor iz 1968. u čl. 6. obvezuje stranke Ugovora nastaviti pregovore u dobroj vjeri kako bi postigle skori prekid utrke u nuklearnom naoružanju, općem i potpunom razoružanju pod strogim i učinkovitim međunarodnim nadzorom. Ipak, nuklearne države nisu prestale s ulaganjima u daljnji razvoj i modernizaciju nuklearnog oružja, što je izazvalo revolt i nepovjerenje kod većine nenuklearnih država. Indonezijska izjava iz 2008. na Pripremnom odboru je u ime Pokreta nesvrstanih kritizirala takve napore nuklearnih država. Iz izjave proizlazi da razvoj i modernizacija nuklearnih arsenala od strane nuklearnih država ugrožava međunarodni mir i sigurnost. Osim toga, takvim se radnjama krše obveze propisane čl. 6. Ugovora iz 1968.³⁶ Novi Zeland je u ime koalici-

³¹ Joyner, D. H., *International Law and the Proliferation of Weapons of Mass Destruction*, Oxford University Press, Oxford, 2009., str. 8.

³² Nystuen, Hugo, *op. cit.* u bilj. 25, str. 374.

³³ *Ibid.*, str. 386 – 392.

³⁴ *Ibid.*, str. 392.

³⁵ United Nations, Office for Disarmament Affairs, *Resolution Adopted by the Disarmament Commission, DC/225*, 15 June 1965, <https://disarmament.unoda.org/publications/library/disarmament-commission/> (15. 10. 2023.).

³⁶ Statement by H. E. I Gusti Agung Wesaka Puja Ambassador/Charge d'affaires a.i. of the Republic of Indonesia to the United Nations, WTO, and other International Organizations in Geneva, On behalf of the Group of Non-Aligned States of Nuclear Weapons at the General Debate of the Second Session of the Preparatory Committee for the 2010 Review Conference of the States Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapon, Geneva, 28 April 2008, <https://disarmament.unoda.org/wmd/nuclear/npt2010/prepcom2008-statements/> (15. 10. 2023.).

je *New Agenda*³⁷ na Pripremnom odboru izjavio kako je modernizacija sustava nuklearnog oružja u suprotnosti s propisanim obvezama iz Ugovora iz 1968.³⁸ Prema stajalištu Daniela H. Joynera, s kojim je autor u ovome radu usuglašen, izjave spomenutih predstavnika odražavaju tumačenje čl. 6. Ugovora iz 1968. kao “suštinsku obvezu razoružanja”, ali i obvezu kojom se u dobroj vjeri trebaju uložiti naponi sa svrhom “stvarnog nuklearnog razoružanja”.³⁹ Stalna predstavica Kube pri Ujedinjenim narodima veleposlanica Anayansi Rodríguez Camejo izjavila je da bi krajnji cilj pravno obvezujućeg sporazuma o zabrani nuklearnog oružja trebao biti potpuna eliminacija nuklearnog oružja.⁴⁰

Iako je u određenoj mjeri došlo do smanjenja nuklearnih arsenala⁴¹, postignuti napredak ipak nije dovoljan kako bi se moglo zaključiti da države stranke Ugovora iz 1968. isti i poštuju. Jonathan Granoff, predsjednik Instituta za globalnu sigurnost zaključuje sljedeće: “Ako su kola zakvačena za konja i kornjaču, u kojem smjeru će biti vučena? Kontradiktorne doktrine strateške stabilnosti – virtualna kornjača – i vojna potraga za dominacijom, moći i privilegijama – virtualni konj su doktrine i politike koje istodobno provode države s nuklear-

³⁷ Koaliciju *New Agenda* čine Brazil, Egipat, Irska, Meksiko, Novi Zeland, Južnoafrička Republika i Švedska.

³⁸ Statement by H. E. Don Mackay Permanent Representative to the United Nations in Geneva, New Zealand on behalf of the *New Agenda Coalition*, Preparatory Committee for the 2010 Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, General Debate, Geneva, 28 April 2008, <https://disarmament.unoda.org/wmd/nuclear/npt2010/prepcom2008-statements/> (15. 10. 2023.).

³⁹ Joyner, D. H., *The legal meaning and implications of Article VI of the Non-Proliferation Treaty*, u: Nystuen, G.; Casey-Maslen, S.; Golden Bersagel, A. (ur.), *Nuclear Weapons Under International Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2014., str. 402.

⁴⁰ Statement by the Permanent Representative of Cuba to the United Nations, Ambassador Anayansi Rodríguez Camejo, at the High Level Segment of the United Nations Conference to negotiate a legally binding instrument to prohibit nuclear weapons, New York, 27 March 2017, <https://www.un.org/disarmament/tpnw/statements.html> (15. 10. 2023.).

⁴¹ United Nations conference to negotiate a legally binding instrument to prohibit nuclear weapons, leading towards their total elimination, Recommendations for the negotiation of a legally binding instrument to prohibit nuclear weapons, leading towards their total elimination, Submitted by the secretariat of the Agency for the Prohibition of Nuclear Weapons in Latin America and the Caribbean, New York, 27-31 March and 15 June-7 July 2017, A/CONF.229/2017/WP.1, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N17/077/83/PDF/N1707783.pdf?OpenElement> (15. 10. 2023.).

nim oružjem. Dosljedno, konj vuče jače jer ima više energije u obliku pohlepne skupine i mjerljivih rezultata u profitu, popularnosti i moći. Konj trenutačno trči bez odgovarajuće vladavine prava i morala, najvažnijih alata čovječanstva za kontrolu strasti, institucija i ponašanja.”⁴²

Ugovor iz 1968. u čl. 6. doista propisuje obvezu pregovaranja u dobroj vjeri o općem i potpunom razoružanju, a posebice nuklearnome. Ugovor iz 1968. u teoriji, u duhu i svjetlu svog nastanka predstavlja međunarodni dokument koji je već trebao, s obzirom na vrijeme njegova nastanka i stupanja na snagu, dovesti do potpunog nuklearnog razoružanja i prestanka straha od prijetnji i uporabe nuklearnog oružja. Međutim, zbog stalne modernizacije i modifikacije nuklearnog oružja od strane nuklearnih država, ali i pokušaja transformacije taktičkog nuklearnog oružja u konvencionalna sredstva ratovanja, možemo tvrditi kako praksa nuklearnih država s ciljem nuklearnog razoružanja nije u skladu s čl. 6. Ugovora iz 1968. Nepovjerenje nenuklearnih država stoga je opravdano, a posljedično tomu je i održivost Ugovora iz 1968. upitna.

4. ZAKONITOST PRIJETNJE I/ILI UPORABE NUKLEARNOG ORUŽJA

Određene su vrste oružja u skladu s običajnim međunarodnim pravom nezakonite i zabranjene. Da bi oružje bilo zakonito i dopušteno, mora proći dva alternativna testa.⁴³ Prvi test odnosi se na prekomjerne ozljede i nepotrebnu patnju koje takvo oružje može nanijeti, dok se drugi test odnosi na neselektivnost oružja.⁴⁴ Stansfield Turner, bivši direktor Središnje obavještajne agencije (CIA) Sjedinjenih Američkih Država navodi kako stvarni efekt eksplozije nuklearnog oružja može karbonizirati izloženu kožu i uzrokovati paljenje odjeće.⁴⁵ Dakle, osim što je neselektivno, što je potvrdio i sam Međunarodni sud, nuklearno oružje može nanijeti i prekomjerne ozljede i nepotrebnu patnju. Međunarodni

---

⁴² United Nations conference to negotiate a legally binding instrument to prohibit nuclear weapons, leading towards their total elimination, *The Turtle, The Horse and Nuclear Weapons*, Submitted by Global Security Institute, New York, 27-31 March 2017 and 15 June-7 July 2017, A/CONF.229/2017/NGO/WP.16, <https://www.un.org/disarmament/tpnw/pdf/A%20CONF.229%202017%20NGO%20WP.16%20rev1.pdf> (15. 10. 2023.).

⁴³ Vail, C., *The Legality of Nuclear Weapons for Use and Deterrence*, Georgetown Journal of International Law, vol. 48, 2017., str. 839 – 872, str. 851.

⁴⁴ *Loc. cit.* Vidi također čl. 35. st. 2. Protokol I, *op. cit.* u bilj. 28.

⁴⁵ Turner, S., *Caging The Nuclear Genie: An American Challenge For Global Security*, Westview Press, A Division of Harper Collins Publisher, Inc., Boulder, 1997., str. 127, 128.

je sud također mišljenja kako je prijetnja ili uporaba nuklearnog oružja u suprotnosti s načelima i pravilima humanitarnog prava.⁴⁶ Međutim, Međunarodni sud također ističe da, zbog činjeničnih elemenata kojima raspolaže, ne može donijeti zaključak o (ne)zakonitosti prijetnje ili uporabe nuklearnog oružja u ekstremnim okolnostima samoobrane.⁴⁷ Vjerojatno po pitanju “činjeničnih elemenata” kojima raspolaže, Međunarodni je sud imao u vidu konvencionalna pravila općeg opsega, koja kao ni običajna pravila izričito ne zabranjuju prijetnju ili uporabu nuklearnog oružja *per se*.⁴⁸

Iako običajna pravila eksplicitno ne zabranjuju prijetnju ili uporabu nuklearnog oružja, zabranjena je uporaba sredstva ratovanja kojega priroda uzrokuje prekomjernu ozljedu ili nepotrebnu patnju. Pravilo koje zbog humanitarnih razloga zabranjuje uporabu oružja kojega priroda uzrokuje prekomjernu ozljedu ili nepotrebnu patnju proizlazi iz Deklaracije iz Sankt Peterburga iz 1868.⁴⁹ Ovo temeljno načelo međunarodnog humanitarnog prava Međunarodni je sud povezo sa štetom većom od štete za postizanje legitimnih voljnih ciljeva⁵⁰ te ga je utvrdio kao normu običajnog međunarodnog prava.⁵¹ Prema tome, potrebno je postići ravnotežu između humanitarnih načela i vojne nužde⁵² na način da se obrati pozornost na izbor sredstva ratovanja, odnosno oružja koje može dovesti ili do neizbježne smrti ili do trajnog onesposobljavanja neprijatelja.⁵³ Stoga je potrebno odrediti alternativna sredstva ratovanja koja u odnosu na klasifikaciju patnje u medicinskom smislu neće uzrokovati prekomjernu ozljedu ili nepotrebnu patnju.⁵⁴ Uzimajući u obzir načelo proporcionalnosti, svaka ozljeda ili patnja koja nije opravdana vojnom interakcijom ili je uzrokovana uporabom

⁴⁶ Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 1996, p. 226, para. 105 (2) E.

⁴⁷ *Loc. cit.*

⁴⁸ *Ibid.*, para. 74.

⁴⁹ Declaration Renouncing the Use, in Time of War, of Explosive Projectiles Under 400 Grammes Weight. Saint Petersburg, 29 November/11 December 1868, <https://ihl-databases.icrc.org/assets/treaties/130-IHL-6-EN.pdf> (15. 10. 2023.).

⁵⁰ Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, *op. cit.* u bilj. 46, para. 78.

⁵¹ *Ibid.*, paras. 78, 79.

⁵² UK Ministry of Defence, *The Manual of the Law of Armed Conflict*, Oxford University Press, Oxford, 2004., str. 21 – 22.

⁵³ Henckaerts, J.-M.; Doswald-Beck, L. (ur.), with contributions by Alvermann, C.; Dormann, K.; Rolfe, B., *Customary International Humanitarian Law: Rules, vol. 1*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005., str. 241.

⁵⁴ Verchio, D. M., *Just say no! The S_{IR}US project: well-intentioned, but unnecessary and superfluous*, *Air Force Law Review*, vol. 51, br. 1, 2001., str. 183; vidi još: Coupland, R. M. (ur.), *The S_{IR}US Project, Towards a determination of which weapons cause “superfluous injury or unnecessary suffering”*, ICRC, Geneva, 1997., str. 3 – 43, <https://tile.loc.gov/storage-services/service/l1/l1mlp/SIRUS-project/SIRUS-project.pdf> (18. 10. 2023.).

određenog nehumanog sredstva ratovanja mogla bi se smatrati prekomjernom ozljedom ili nepotrebnom patnjom.

Biološki učinci nuklearne eksplozije⁵⁵ mogu uzrokovati izravne opekline u nekoliko sekundi, unutar kojih koža može dosegnuti temperaturu od čak 70 °C, ali i prekomjernu i slučajnu štetu. Takva nesporna tvrdnja upućuje na činjenicu da se nuklearna eksplozija i nuklearno zračenje ne mogu kontrolirati, odnosno ni sa kojim stupnjem sigurnosti ne može se jamčiti da je korištenje nuklearnog oružja usmjereno isključivo na određene vojne ciljeve.

O korištenju nuklearnog oružja u okviru međunarodnog prava raspravlja se uglavnom iz kuta kontrole i neširenja nuklearnog oružja i njegova razoružanja. Unatoč tomu što Međunarodni sud u Savjetodavnom mišljenju iz 1996. nije mogao utvrditi (ne)zakonitost uporabe nuklearnog oružja u ekstremnim okolnostima samoobrane, to ni pod kojim uvjetima ne predstavlja ovlaštenje za dopustivost uporabe nuklearnog oružja. Podsjetimo da je država koje je opstanak i teritorijalni integritet doveden u pitanje dužna poštovati kogentne (*ius cogens*) norme međunarodnog prava. Prema tome, u ekstremnim situacijama samoobrane uporaba nuklearnog oružja predstavljala bi ugrozu za cijelo čovječanstvo, a time i kršenje *ius cogens* normi međunarodnog prava, kao i kršenje osnovnih načela međunarodnog humanitarnog prava. Stoga se država nužno mora suzdržavati od uporabe nuklearnog oružja te opstanak čovječanstva u ekstremnim okolnostima samoobrane staviti ispred opstanka države.

Mišljenje Međunarodnog suda, s kojim se možemo ili ne moramo složiti, ipak je doneseno u okviru njegove pravosudne, a ne zakonodavne funkcije. Takav navod proizlazi iz činjenice da Međunarodni sud nije zaobišao postojeće pravne instrumente u kojima je propisana zabrana uporabe oružja za masovno uništenje, kao ni postojeće pravne instrumente koji propisuju posebna ograničenja uporabe nuklearnog oružja.⁵⁶ Međunarodni je sud istaknuo važnost nuklearnog razoružanja koje bi trebalo biti pod strogim i učinkovitim međunarodnim nadzorom⁵⁷ te je utvrdio da je ono od vitalne važnosti za cijelu međunarodnu zajednicu. Istodobno je sve države pozvao na suradnju kako bi se nuklearno razoružanje u konačnici i ostvarilo.⁵⁸ Takvo stajalište međunarodnog suda prema mišljenju suca Vereshchetina s kojim bismo se mogli složiti pokazuje naznake i napredak za daljnji razvoj međunarodnog prava u oružanim sukobima.⁵⁹

⁵⁵ *Supra*, str. 4., bilj. 16.

⁵⁶ Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, *op. cit.* u bilj. 46, para. 1.

⁵⁷ *Ibid.*, para. 99.

⁵⁸ *Ibid.*, paras. 98, 99, 100, 103.

⁵⁹ Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Declaration of Judge Vereshchetin, <https://www.icj-cij.org/case/95/advisory-opinions> (16. 10. 2023.).

5. PROCES USVAJANJA UGOVORA O ZABRANI NUKLEARNOG ORUŽJA

5.1. Humanitarna inicijativa

Napori da se nuklearno oružje u potpunosti zabrani datiraju još od atomskog doba. Iako je Ugovoru iz 2017. prethodio Ugovor iz 1968., Ugovor iz 2017. ipak potječe od Humanitarne inicijative, koalicije nevladinih organizacija koje promiču pridržavanje i provedbu sporazuma Ujedinjenih naroda o zabrani nuklearnog oružja usredotočujući se na teške humanitarne posljedice nuklearnog rata.⁶⁰

Humanitarne posljedice nuklearnog oružja bez ikakve su dvojbe bile ključ za ulaganje napora da se nuklearno oružje zabrani. Posebna usredotočenost na humanitarnu dimenziju nuklearnog oružja može se pratiti još od 20. travnja 2010.⁶¹ kada je tadašnji predsjednik Međunarodnog odbora Crvenog križa (dalje u tekstu: ICRC) Jakob Kellenberger na diplomatskom zboru u Ženevi u svjetlu humanitarnih posljedica uporabe nuklearnog oružja naglasio kako je za ICRC bilo kakva uporaba nuklearnog oružja nespojiva s pravilima međunarodnog humanitarnog prava. Ova Kellenbergerova izjava koju su na sastancima preuzela austrijska i švicarska izaslanstva⁶² postala je važan doprinos Revizijskoj konferenciji Ugovora iz 1968. u svibnju 2010.⁶³ Sljedećih nekoliko godina, kroz nekoliko održanih međunarodnih konferencija, aktivnosti nenuklearnih država (pod nazivom Humanitarna inicijativa) bile su usmjerene prema novim istraživanjima o aspektima humanitarnih posljedica nuklearnog oružja. Nuklearne su države smatrale da takve aktivnosti Humanitarne inicijative potkopavaju provedbu Ugovora iz 1968.⁶⁴

Prva od tri konferencije o humanitarnim posljedicama uporabe nuklearnog

---

⁶⁰ Vidi više: Camilleri, J. A., *Nuclear Prohibition: The Long Journey Ahead*, u: Camilleri, J. A.; Hamel-Green, M.; Yoshida, F. (ur.), *The 2017 Nuclear Ban Treaty: A New Path to Nuclear Disarmament*, Routledge, London 2019., str 254 – 273; Borrie, J.; Spies, M.; Wan, W., *Obstacles to understanding the emergence and significance of the treaty on the prohibition of nuclear weapons*, u: Camilleri, J. A.; Hamel-Green, M.; Yoshida, F. (ur.), *The 2017 Nuclear Ban Treaty: A New Path to Nuclear Disarmament*, Routledge, London 2019., str. 95 – 119.

⁶¹ Kmentt, A., *The development of international initiative on the humanitarian impact of nuclear weapons and its effect on the nuclear weapons debate*, *International Review of the Red Cross*, vol. 97, br. 899, 2016., str. 683.

⁶² Borrie, Spies, Wan, *op. cit.* u bilj. 60, str. 100.

⁶³ Krasno, Szeli, *op. cit.* u bilj. 29, str. 42.

⁶⁴ *Loc. cit.*

oružja održana je 2013. u Oslu u Norveškoj.⁶⁵ Predmeti glavne rasprave bile su humanitarne i socioekonomske posljedice detonacija nuklearnog oružja, kao i poticanje na nuklearno razoružanje.⁶⁶ Nuklearne države nisu prisustvovala Konferenciji. Stajalište Kmentta o nesudjelovanju nuklearnih država na Konferenciji polazi od pretpostavke da bi rasprava o nuklearnom razoružanju bez prisutnosti nuklearnih država osigurala “nestanak” Humanitarne inicijative.⁶⁷

U Nayaritu u Meksiku 2014. održana je druga Konferencija koja je okupila ukupno 146 država.⁶⁸ Za razliku od Konferencije u Oslu, Konferencija u Nayaritu imala je političku dimenziju. Države su pozvane da put za postizanje svijeta bez nuklearnog oružja postignu novim pravno obvezujućim instrumentom o zabrani nuklearnog oružja.⁶⁹ Neke od država kritizirale su takvu političku dimenziju, ponajprije zbog straha koji se može javiti kod onih država koje su raspravu o humanitarnim učincima nuklearnog oružja vidjele isključivo kao forum za analizu humanitarnih posljedica uporabe nuklearnog oružja.⁷⁰

Domaćin treće Konferencije 2014. bila je Austrija. Uoči Konferencije nuklearne su države tražile osiguranje da ishod Konferencije neće biti suprotan njihovim vlastitim interesima, kao ni interesima njihovih saveznika, što je jasan pokazatelj zabrinutosti nuklearnih država da se polako otvara put koji vodi prema novom obvezujućem dokumentu o zabrani nuklearnog oružja.⁷¹ Od nuklearnih država, Francuska, Rusija i Kina nastavile su bojkotirati Humanitarnu inicijativu.⁷² Cilj Konferencije u Beču bio je konsolidacija bitnih elemenata

---

⁶⁵ Conference: *Humanitarian Impact of Nuclear weapons, Chair's Summary*, Oslo, Norway, 4-5 March 2013, https://www.regjeringen.no/en/historical-archive/Stoltenbergs-2nd-Government/Ministry-of-Foreign-Affairs/humimpact_2013/id708603/; https://www.regjeringen.no/en/historical-archive/Stoltenbergs-2nd-Government/Ministry-of-Foreign-Affairs/taler-og-artikler/2013/nuclear_summary/id716343/ (17. 10. 2023.).

⁶⁶ *Loc. cit.*

⁶⁷ Kmentt, *op. cit.* u bilj. 61, str. 691.

⁶⁸ *Second Conference on the Humanitarian Impact of Nuclear Weapons, Chair's Summary*, Nayarit, Mexico, 13-14 February, 2014, <https://www.mofa.go.jp/mofaj/files/000027687.pdf> (17. 10. 2023.).

⁶⁹ *Loc. cit.*

⁷⁰ Berger, A., *A Mexican Stand-Off: The P5 and the Humanitarian Impacts of Nuclear Weapons Initiative*, European Leadership Network, April 2014, <https://www.europeanleadershipnetwork.org/wp-content/uploads/2017/11/2014-04-A-Berger-Policy-Brief-ELN.pdf> (17.10.2023.), str. 5.

⁷¹ Slade, R.; Tickner, R.; Wynn-Pope, P., *Protecting humanity from the catastrophic humanitarian consequences of nuclear weapons: Reframing the debate towards the humanitarian impact*, International Review of the Red Cross, vol. 97, br. 899, 2016., str. 749.

⁷² Potter, W. C., *Disarmament Diplomacy and the Nuclear Ban Treaty*, Survival, vol. 59, br.

kao baze podataka razvijenih na svim konferencijama.⁷³ Austrija je na Konferenciji identificirala potrebu za popunjavanjem pravnih praznina za zabranu i eliminaciju nuklearnog oružja⁷⁴ te se u dokumentu *Austrian Pledge* u svjetlu nepovoljnih humanitarnih posljedica obvezala surađivati sa svim relevantnim dionicima kako bi se nuklearno oružje eliminiralo i zabranilo. Iako je *Austrian Pledge* predstavljao neobvezujući dokument, politički zaključci u njemu kao rezultat Humanitarne inicijative uoči i tijekom Revizijske konferencije Ugovora iz 1968. (dalje u tekstu: Revizijska konferencija) utjecali su na diskurs o nuklearnom oružju. Revizijska konferencija održana je u New Yorku od 27. travnja do 22. svibnja 2015.⁷⁵

5.2. Otvorena radna skupina za nuklearno razoružanje

Unatoč tomu što je 160 država na Revizijskoj konferenciji 2015. poduprlo Humanitarnu inicijativu, konačni se dokument ipak nije uspio usvojiti konsenzusom.⁷⁶ Međutim, Revizijska konferencija nije prošla bez manjih značajnih pomaka. Koalicija *New Agenda*⁷⁷ u svom je radnom dokumentu izrazila potporu Humanitarnoj inicijativi te je odbila poduprijeti nuklearne države u traženju prava na neograničeni posjed nuklearnog oružja pod izlikom zadržavanja nuklearnog oružja zbog sigurnosnih razloga.⁷⁸ Predsjednica Revizijske konferencije Taous Feroukhi sazvala je “Fokusnu skupinu” od devetnaest država u kojoj

---

4, 2017., str. 83.

⁷³ *Vienna Conference on The Humanitarian Impact of Nuclear Weapons*, Vienna, Austria, 8-9 dec. 2014. Sve prezentacije Bečke konferencije dostupne su na: <https://www.bmeia.gv.at/en/european-foreign-policy/disarmament/weapons-of-mass-destruction/nuclear-weapons/2014-vienna-conference-on-the-humanitarian-impact-of-nuclear-weapons/> (19. 10. 2023.).

⁷⁴ *Pledge presented at the Vienna Conference on the Humanitarian Impact of Nuclear Weapons by Austrian Deputy Foreign Minister Michael Linhart*, 8-9 dec. 2014, https://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/Zentrale/Aussenpolitik/Abruestung/HINW14/HINW14_Austrian_Pledge.pdf (19. 10. 2023.).

⁷⁵ *NPT, Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non Proliferation of Nuclear Weapons (NPT)*, 27 April to 22 May 2015, www.un.org/en/conf/npt/2015/ (19. 10. 2023.).

⁷⁶ Potter, *op. cit.* u bilj. 85, str. 84.

⁷⁷ U Koaliciju *New Agenda* ulaze Brazil, Egipat, Irska, Meksiko, Novi Zeland, Južna Afrika.

⁷⁸ *2015 Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, Taking forward nuclear disarmament*, New York, 27 April-22 May 2015, *NPT/CONF.2015/WP.8*, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/064/92/PDF/N1506492.pdf?OpenElement> (19. 10. 2023.).

je prvi put iznesena ideja o stvaranju nove Otvorene radne skupine za razoružanje (dalje u tekstu: OEWG).⁷⁹ Protivno težnjama nuklearnih država i njihovih saveznika, OEWG je utemeljen na poslovniku Opće skupštine Ujedinjenih naroda.⁸⁰ Primarni je zadatak skupine, u skladu s Rezolucijom Opće skupštine Ujedinjenih naroda A/RES/70/33, bio osiguranje napretka u multilateralnim pregovorima o nuklearnom razoružanju utemeljenom na konkretnim učinkovitim pravnim mjerama te zakonskim odredbama i normama radi postizanja i održavanja svijeta bez nuklearnog oružja.⁸¹

U Ženevi su 2016. godine održana tri sastanka OEWG-a unutar kojih su države sudionice raspravljale o strategijama za promicanje programa nuklearnog razoružanja.⁸² Neke od prisutnih država koje su se oslanjale na nuklearno oružje usprotivile su se takvom progresivnom pristupu razoružanju. Ipak, na trećem zasjedanju OEWG-a su države glasale za usvajanje konačnog izvješća kojim se preporučuje Općoj skupštini Ujedinjenih naroda da 2017. sazove Konferenciju o zabrani nuklearnog oružja. Svih je devet nuklearnih država bojkotiralo OEWG, dok su Sjedinjene Američke Države konačno izvješće OEWG-a odbacile i nazvale ga “nerealnim”.⁸³

Prvi odbor Opće skupštine Ujedinjenih naroda je dana 13. listopada 2016. zaprimio Nacrt Rezolucije A/C.1/71/L.41 o “Napretku multilateralnih pregovora o nuklearnom razoružanju”.⁸⁴ Opća skupština Ujedinjenih naroda u punom je sastavu odobrila Rezoluciju 23. prosinca 2016.⁸⁵ Konferencija s ciljem

---

⁷⁹ Potter, *op. cit.* u bilj. 72, str. 84, 85.

⁸⁰ *Ibid.*, str. 92.

⁸¹ United Nations, General Assembly, Resolution adopted by the general Assembly on 7 December 2015 (on the report of the First Committee (A/70/460)), *Taking forward multilateral nuclear disarmament negotiations*, A/RES/70/33, 11 December 2015, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/409/95/PDF/N1540995.pdf?OpenElement> (19. 10. 2023.).

⁸² United Nations, General Assembly, *General and Complete disarmament: Taking forward multilateral nuclear disarmament negotiations*, Report of the Open-ended Working Group taking forward multilateral nuclear disarmament negotiations, A/71/371, 1 September 2016, str. 3 – 30, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N16/276/39/PDF/N1627639.pdf?OpenElement> (19. 10. 2023.).

⁸³ *Taking Forward Multilateral Nuclear Disarmament Negotiations: The 2016 Open-ended Working Group*, UNIDIR, 2016., <https://unidir.org/sites/default/files/publication/pdfs/the-2016-open-ended-working-group-en-660.pdf> (19. 10. 2023.).

⁸⁴ United Nations, General Assembly, *General and complete disarmament: Taking forward multilateral nuclear disarmament negotiations*, A/C.1/71/L.41, 14 October 2016, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/N16/326/24/PDF/N1632624.pdf?OpenElement> (19. 10. 2023.).

⁸⁵ United Nations, General Assembly, Resolution adopted by the General Assembly

izradbe konvencije koja bi u potpunosti zabranila nuklearno oružje održana je u New Yorku od 27. do 31. ožujka 2017. te od 15. lipnja do 7. srpnja 2017.⁸⁶

5.3. Konferencija o pravno obvezujućem dokumentu o zabrani nuklearnog oružja

Rasprava na Konferenciji bila je usmjerena na temeljna načela, ciljeve i zabranu nuklearnog oružja, kao i na institucionalne aranžmane. Veleposlanica Whyte Gomez je na temelju državnih stajališta i preferencija izradila prvi Nacrt Ugovora iz 2017. kojega je tekst objavljen 22. svibnja 2017.⁸⁷ Sporne točke oko kojih se vodila žustra rasprava bile su moguća zabrana tranzita, opseg zabrane nuklearnog testiranja te podjela odgovornosti za pomoć žrtvama.⁸⁸ Konvencija o fizičkoj zaštiti nuklearnih materijala iz 1979. obvezuje države članice da se suzdrže od dopuštanja tranzita nuklearnih materijala kopnenim ili unutarnjim plovnim putovima, ili zračnim ili morskim lukama.⁸⁹ U skladu sa spomenutom Konvencijom rasprava o mogućoj zabrani tranzita bila je možda i nepotrebna jer ako se od država moglo očekivati da ne dopuste tranzit nuklearnih materijala, zašto se ne bi moglo očekivati da ne dopuste i tranzit nuklearnog oružja? Nedopuštanje tranzita nuklearnog oružja samo bi ojačalo obvezu neširenja nuklearnih materijala i nuklearnog oružja.

---

on 23 December 2016, (on the report of the First Committee (A/71/450)), *Taking forward multilateral nuclear disarmament negotiations*, A/RES/71/258, 11 January 2017, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N16/466/69/PDF/N1646669.pdf?OpenElement> (19. 10. 2023.).

⁸⁶ United Nations, Office for Disarmament Affairs, *Treaty on the prohibition of nuclear weapons*, <https://disarmament.unoda.org/wmd/nuclear/tpnw/> (19. 10. 2023.).

⁸⁷ United Nations conference to negotiate a legally binding instrument to prohibit nuclear weapons, leading towards their total elimination, A/CONF.229/2017/CRP.1, New York, 27-31 March 2017 and 15 June-7 July 2017, <https://s3.amazonaws.com/unoda-web/wp-content/uploads/2017/06/A-CONF.229-2017-CRP.1-Revised-Preamble-20-June.pdf> (19. 10. 2023.).

⁸⁸ Acheson, R., *What Do We Want from a Treaty Banning Nuclear Weapons?*, Nuclear Ban Daily, vol. 2, br. 3, 2017., str. 1 – 10, <https://www.reachingcriticalwill.org/images/documents/Disarmament-fora/nuclear-weapon-ban/reports/NBD2.3.pdf> (19. 10. 2023.); Acheson, R., *Dealing with the Realities of Nuclear Violence*, Nuclear Ban Daily, vol. 2, br. 5, 2017., str. 1 – 12, <https://www.reachingcriticalwill.org/images/documents/Disarmament-fora/nuclear-weapon-ban/reports/NBD2.5.pdf> (19. 10. 2023.).

⁸⁹ Treaty Series, *Convention on the physical protection of nuclear material (with annexes)*, vol. 1456, br. 24631, United Nations, 26 October 1979., <https://treaties.un.org/doc/db/terrorism/conv6-english.pdf> (19. 10. 2023.).

Dana 27. lipnja 2017. izrađena je prva revizija Nacrta Ugovora iz 2017. od kojih su najznačajnije promjene od nacrta i njegove prve revizije bile u vezi s čl. 4. o pristupanju nuklearnih država ugovoru.⁹⁰ Završni pregled teksta Ugovora iz 2017. održan je 5. srpnja 2017. Jedina sporna točka završnog pregleda teksta Ugovora iz 2017. bila je pravo na povlačenje iz ugovora te pružanje pomoći žrtvama i sanacije okoliša od strane država koje su rabile ili testirale nuklearno oružje.⁹¹

5.4. Stupanje na snagu Ugovora iz 2017.

Ugovor iz 2017. je sa 122 glasa za, jednim protiv i jednim suzdržanim usvojen 7. srpnja 2017.⁹² Nizozemska je glasala protiv konačnog Nacrta Ugovora iz 2017., dok je Singapur bio suzdržan. Nizozemska je izrazila mišljenje da je Ugovor iz 2017. nekompatibilan s njenim obvezama prema NATO-u uz izražavanje žaljenja kako u Ugovoru iz 2017. ne postoje konkretni mehanizmi provjere. Singapur je ostao suzdržan zbog pravne nesigurnosti Ugovora iz 2017. u vezi s već postojećim instrumentima nuklearnog razoružanja. Države članice Europske unije o Ugovoru iz 2017. nisu dijelile ista stajališta. Francuska je inzistirala na postupnom nuklearnom razoružanju, kao i na tvrdnji da nuklearno oružje smatra sigurnosnom strategijom zemlje. Dvadeset država članica Europske unije članice su i NATO-a te su izjavile svoju predanost NATO-ovu nuklearnom odvraćanju. Iako su Austrija, Cipar, Irska, Malta i Švedska glasale za usvajanje Ugovora iz 2017., ratificirale su ga samo Austrija, Irska i Malta.⁹³ Također, države srednje veličine koje su sudjelovale u sklapanju ugovora i potpisale ga u odgovarajućoj fazi postupka, poput Brazila ili primjerice Indonezije, još ga nisu ratificirale.⁹⁴

⁹⁰ Afina, Y.; Borrie, J.; Caughley, T.; Ritchie, N.; Wan, W., *Negotiation of a Nuclear Weapons Prohibition Treaty: Nuts and Bolts of the Ban – The New Treaty: Taking Stock*, UNIDIR resources, 2017., str. 1 – 11, <http://www.unidir.org/files/publications/pdfs/-en-687.pdf> (19. 10. 2023.).

⁹¹ Za promijene vidi: United Nations conference to negotiate a legally binding instrument to prohibit nuclear weapons, leading towards their total elimination, Substantive revision to A/CONF.229/2017/L.X., Submitted by the President of the Conference, A/CONF.229/2017/CRP.3, New York, 27-31 March 2017 and 15 June-7 July 2017., <http://www.unidir.org/files/publications/pdfs/en-687.pdf> (19. 10. 2023.).

⁹² ICRC, *Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons*, 7 July 2017, <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/tpnw-2017> (19. 10. 2023.).

⁹³ State parties in the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons, New York, 7 July 2017, <https://treaties.un.org/doc/Publication/MTDSG/Volume%20II/Chapter%20XXVI/XXVI-9.en.pdf> (19. 10. 2023.).

⁹⁴ *Loc. cit.*

U skladu s čl. 13. Ugovor iz 2017. je svim državama bio otvoren za potpisivanje u sjedištu Ujedinjenih naroda u New Yorku od 20. rujna 2017. U skladu s čl. 15. Ugovor iz 2017. stupio je na snagu devedesetog dana nakon polaganja pedesetog instrumenta ratifikacije. Ovu prekretnicu Ugovor iz 2017. postigao je 24. listopada 2020. ratifikacijom Ugovora iz 2017. od strane Republike Hondurasa, što je rezultiralo njegovim stupanjem na snagu 22. siječnja 2021.⁹⁵

Trenutačno su 93 zemlje potpisnice Ugovora iz 2017., od kojih su 69 stranke.⁹⁶ S obzirom na broj država koje su stranke ugovora postavlja se logično pitanje: može li Ugovor iz 2017. *per se* predstavljati temeljni pravni okvir kojeg se sve države moraju pridržavati? U čl. 11. Bečke konvencije navodi se niz posebnih načina izražavanja pristanka da država bude vezana ugovorom. Uloga izražavanja pristanka država da budu vezane ugovorom jest da konstituira mehanizam kojim ugovor postaje pravni akt.⁹⁷ Međutim, izražavanjem pristanka da država bude vezana ugovorom ne znači da je i sam ugovor stupio na snagu. Kod višestranih ugovora potrebno je da svoj pristanak daju sve ugovornice ili minimalni broj ugovornica propisan samim ugovorom kao uvjet stupanja ugovora na snagu.⁹⁸ Za Ugovor iz 2017. propisani je uvjet njegova stupanja na snagu bilo polaganje pedesetog instrumenta ratifikacije. Izražavanje pristanka potpisom da država bude vezana ugovorom predstavlja pravni akt u smislu da je država preuzela određene obveze i prihvatila određene pravne posljedice.⁹⁹ Te države nisu dužne izvršavati ugovor, međutim, prema čl. 18. Bečke konvencije u skladu s načelom *bona fides* dužne su suzdržavati se od čina kojima bi osujetile predmet i svrhu ugovora sve dok se država jasno ne očituje da ne želi postati strankom ugovora.¹⁰⁰ Slijedom navedenoga, bez obzira na to što ni jedna od devet nuklearnih sila nije stranka Ugovora iz 2017. i na činjenicu da su ga potpisale i ratificirale samo tri države Europske unije, Ugovor iz 2017. pravno je obvezujući međunarodni instrument za države potpisnice i države koje su ga ratificirale.

Ugovor iz 2017. predstavlja prvi međunarodni ugovor koji propisuje normu kojom se nuklearno oružje zabranjuje. Na međunarodnoj razini potpuna eliminacija nuklearnog oružja jest glavna svrha i cilj Ugovora iz 2017. Međutim, vrlo je teško predvidjeti hoće li se neke od država koje nisu stranke ugovora svojevrijedno odlučiti na preuzimanje obveza koje propisuje Ugovor iz 2017.,

---

⁹⁵ *Loc. cit.*

⁹⁶ *Loc. cit.*

⁹⁷ Evans, M. D., *International Law*, Oxford University Press, Oxford, 2003., str. 178.

⁹⁸ Degan, V. Đ., *Međunarodno pravo*, Zagreb, Školska knjiga, Zagreb, 2011., str. 128.

⁹⁹ Shaw, *op. cit.* u bilj. 11, str. 910, 911.

¹⁰⁰ Degan, *op. cit.* u bilj. 98, str. 132.

posebice Rusija koja neprestano prijeti uporabom nuklearnog oružja.¹⁰¹ U tom kontekstu ne možemo izostaviti ni Sjedinjene Američke Države koje, kao i Rusija, razmišljaju o povećanju proizvodnje taktičkog nuklearnog oružja, posljedica čega može biti uvođenje nuklearnog oružja u konvencionalno ratovanje.¹⁰² Ipak, vrijedno je naglasiti kako se na razini međunarodne zajednice očekuje da će Ugovor iz 2017. u budućnosti predstavljati univerzalnu zabranu nuklearnog oružja kao pravno obvezujuću i za treće države.

6. ANALIZA UGOVORA O ZABRANI NUKLEARNOG ORUŽJA

Ugovor iz 2017. nadahnut je humanitarnim načelima, kao i dubokim uvjerenjem da uporaba nuklearnog oružja ima pogubne posljedice za čovječanstvo i okoliš. Humanitarna inspiracija Ugovora iz 2017. proizlazi, *inter alia*, iz njegove iscrpne Preambule koja odražava svrhu i cilj samog ugovora.

U Preambuli Ugovora iz 2017. naglašavaju se enormne humanitarne posljedice nuklearnog oružja, kao i potreba njegova eliminiranja kako se više ne bi rabilo ni pod kojim uvjetima. U Preambuli se potvrđuje i potreba da se sve države u svakom trenutku pridržavaju primjenjivog međunarodnog prava, međunarodnog humanitarnog prava i ljudskih prava. Neizostavna su i temeljna načela i pravila međunarodnog humanitarnog prava, posebice načela sadržana u Protokolu I. Preambulom Ugovora iz 2017. potvrđeno je kako je uporaba nuklearnog oružja u suprotnosti s pravilima međunarodnog prava koja se primjenjuju u oružanim sukobima, posebice s načelima koja proizlaze iz međunarodnog humanitarnog prava. Nadalje, nuklearno oružje opisano je kao oružje koje prije svega uzrokuje prekomjernu ozljedu i nepotrebnu patnju te u skladu s tim možemo zaključiti kako bi njegova uporaba bila suprotna načelu humanosti. Preambula naglašava i važnost drugih međunarodnih instrumenata u pogledu nuklearnog oružja.¹⁰³ Tako se Preambula Ugovora iz 2017. poziva na poštovanje obveza koje proizlaze iz Ugovora iz 1968., kao i na Sporazum o sveobuhvatnoj zabrani nuklearnih pokusa.¹⁰⁴ Slijedom navedenoga, Preambula

¹⁰¹ Johnson, P.; Jackson, W., *Russia's nuclear 'deterrent force' has been put on 'high alert' by Putin, but what does that mean?*, ABC News, <https://www.abc.net.au/news/2022-02-28/russia-nuclear-deterrent-force-and-its-nuclear-cache/100866592> (24. 10. 2023.).

¹⁰² Krasno, Szeli, *op. cit.* u bilj. 29, str. 56; Laurence, A., *Why Putin's Tactical Nuclear Threats Raise Alarm: Quick Take*, Bloomberg, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-03-23/how-russia-has-revived-fears-of-nuclear-war-in-europe-quicktake> (24. 10. 2023.).

¹⁰³ Preambula ugovora, Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons, *op. cit.* u bilj. 2.

¹⁰⁴ Comprehensive Nuclear-Test Ban Treaty (1996) temeljni je kamen međunarodnog režima zabrane nuklearnih pokusa. Do danas su ugovor potpisale 184 zemlje od

Ugovora iz 2017. ne sadržava pravno obvezujuće obveze, ali ipak predstavlja važan alat koji naglašava humanitarnu prirodu Ugovora iz 2017. inspiriranu jezikom korištenim u Preambulama Ottawske konvencije i Konvencije iz Osla.¹⁰⁵ Cilj Preambule Ugovora iz 2017. koja naglašava snažne humanitarne posljedice uporabe nuklearnog oružja je nedvojbeno jasan, a to je neširenje nuklearnog oružja, zabrana njegova testiranja, međunarodna sigurnost i u konačnici svijet bez nuklearnog oružja.

6.1. Zabrana nuklearnog oružja i nuklearno razoružanje

Člankom 1. Ugovora iz 2017. propisane su zabrane koje obvezuju države stranke da ni pod kojim okolnostima ne smiju razvijati, testirati, proizvoditi, stjecati, posjedovati, skladištiti nuklearno oružje ili druge nuklearne eksplozivne naprave.¹⁰⁶ Uz navedeno, zabranjeno je i korištenje, pomaganje i poticanje bilo kakve aktivnosti u svezi s nuklearnim oružjem.¹⁰⁷ Vrijedno je spomenuti i kako države stranke ugovora ne smiju dopustiti “stacioniranje, instaliranje ili raspoređivanje bilo kojeg nuklearnog oružja ili drugih nuklearnih eksplozivnih naprava na svom teritoriju ili na bilo kojem području pod svojom jurisdikcijom ili kontrolom”.¹⁰⁸ Odredbe čl. 2. i čl. 3. propisuju mehanizme provjere u smislu izjava i zaštitnih mjera. Tako države stranke moraju izjaviti jesu li posjedovale ili kontrolirale nuklearno oružje i eliminirale ga¹⁰⁹ te postoji li slično oružje na teritoriju države koje je pod kontrolom ili jurisdikcijom druge države.¹¹⁰ Članak 3. navodi da države koje ne posjeduju nuklearno oružje moraju održavati svoje obveze zaštitnih mjera Međunarodne agencije za atomsku energiju koje su na

---

kjih je 168 zemalja ratificiralo ugovor. Ipak, ugovor nije stupio na snagu jer nedostaju ratifikacije osam zemalja koje imaju nuklearna postrojenja na svom teritoriju (Egipat, Indija, Iran, Izrael, Pakistan, Kina, Sjeverna Koreja i Sjedinjene Američke Države), https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsq_no=XXVI-4&chapter=26 (25. 10. 2023.).

¹⁰⁵ Treaty Series, *Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on their Destruction*, vol. 2056, br. 35597, United Nations, 18 September 1997, <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%202056/v2056.pdf> (25.10.2023.); *Convention on Cluster Munitions*, vol. 2688, br. 47713, United Nations, 30 May 2008, <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%202688/v2688.pdf> (25. 10. 2023.).

¹⁰⁶ Čl. 1. st. 1. (a) Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons, *op. cit.* u bilj. 2.

¹⁰⁷ *Ibid.*, čl. 1. st. 1. (d) i (e).

¹⁰⁸ *Ibid.*, čl. 1. st. 1. (g).

¹⁰⁹ *Ibid.*, čl. 2. st. 1. (a).

¹¹⁰ *Ibid.*, čl. 2. st. 1. (c).

snazi u vrijeme stupanja ugovora na snagu.¹¹¹ Članak 4. propisuje potpuno uklanjanje nuklearnog oružja i međusobnu suradnju između države stranke i nadležnog državnog tijela sa svrhom provjere nepovratne eliminacije programa nuklearnog oružja.¹¹² Isti članak za države stranke koje posjeduju nuklearno oružje propisuje obvezu uklanjanja nuklearnog oružja iz njihova operativnog statusa¹¹³, kao i obvezu uklanjanja nuklearnog oružja koje je pod nadzorom drugih država na njihovu teritoriju.¹¹⁴

Zabranjene radnje propisane čl. 1. Ugovora iz 2017. mogle bi se protumačiti kao zabranjene radnje za države stranke ugovora, druge države koje nisu stranke ugovora, pobunjeničke skupine, nedržavne aktere i teroriste.¹¹⁵ To zbog razloga što čl. 1. Ugovora iz 2017. pod pojmom “nikada ni pod kojim okolnostima” formalizira “kategoričko odbijanje” uporabe ili posjedovanja nuklearnog oružja.¹¹⁶ Članak 1. upućuje također na relevantnost svrhe Ugovora iz 2017., svijeta bez nuklearnog oružja, što upućuje na činjenicu da su takve norme *erga omnes* prirode od zajedničkog interesa za čovječanstvo.¹¹⁷ Referirajući se na deklaratorne navode Kube, koji bi se trebali uzeti u obzir u odnosu na čl. 1., zabrana testiranja nuklearnog oružja nužno bi se trebala odnositi na sve oblike testiranja, dakle, ne samo na eksplozivne nuklearne naprave već i na neeksplozivne naprave, kao i na testiranja koja se izvode korištenjem neeksplozivnih metoda kao što su podkrićna ispitivanja i računalna simulacija. Nadalje, tranzit nuklearnog oružja i svih drugih, kako eksplozivnih tako i neeksplozivnih nuklearnih, naprava kroz područje koje se nalazi u jurisdikciji države stranke prijeko je potrebno zabraniti. Zabrana financiranja bilo kakve aktivnosti u svezi s nuklearnim oružjem za države stranke također je neophodno propisana kao obveza ugovora. U odnosu na čl. 2., izjave koje su dužne dati države stranke, osim posjedovanja i eliminiranja nuklearnog oružja, trebale bi uključivati sve

¹¹¹ *Ibid.*, čl. 3. st. 2.

¹¹² *Ibid.*, čl. 4. st. 1.

¹¹³ *Ibid.*, čl. 4. st. 2.

¹¹⁴ *Ibid.*, čl. 4. st. 4.

¹¹⁵ Rietiker, D., *New Hope for Nuclear Disarmament or “Much Ado About Nothing”? Legal Assessment of the New “Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons” and the Joint Statement by the USA, UK, and France Following its Adoption*, Harvard International Law Journal, vol. 59, 2017., str. 25.

¹¹⁶ UNIDIR, *A Prohibition on Nuclear Weapons*, 2016, <https://unidir.org/files/publication/pdfs/a-prohibition-on-nuclear-weapons-a-guide-to-the-issues-en-647.pdf> (25. 10. 2023.), str. 24.

¹¹⁷ Rietiker, D., *The Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons: A Further Confirmation of the Human- and Victim-Centred Trend in Arms Control Law*, u: Black-Branch, J. L.; Fleck, D. (ur.), *Nuclear Non-Proliferation in International Law: Human Perspectives on the Development and Use of Nuclear Energy*, vol. 4, Springer, Cham, 2019., str. 334.

one podatke koji se odnose na provođenje bilo koje nuklearne aktivnosti koje je zabrana propisana čl. 1. Vratimo li se sada ponovno na čl. 1. st. 1. t. g., uočiti ćemo njegovu iznimnu vrijednost. Naime, iz spomenute odredbe mogu proizaći očiti problemi za nekoliko država članica NATO-a, jer u tom slučaju više neće biti u mogućnosti na svome teritoriju i području pod svojom jurisdikcijom stacionirati nuklearno oružje.¹¹⁸ Međutim, spomenuti članak nužno je interpretirati u svjetlu čl. 4. Ugovora iz 2017. koji dijeli države u četiri kategorije. U prvu kategoriju ulaze one države koje do usvajanja Ugovora iz 2017. nisu posjedovale ili držale nuklearno oružje ili eksplozivne naprave, u drugu kategoriju ulaze države koje su do usvajanja Ugovora iz 2017. posjedovale nuklearno oružje, ali su ga eliminirale prije pristupanja ugovoru. Treću kategoriju čine države koje čak i nakon pristupa Ugovoru iz 2017. imaju u posjedu nuklearno oružje, dok države koje na svom teritoriju imaju stacionirano nuklearno oružje i nakon pristupa Ugovoru iz 2017., a koje je u vlasništvu druge države, pripadaju četvrtoj kategoriji. Za svaku državu, neovisno o tome kojoj kategoriji država pripada, čl. 4. utvrđuje pripadajuće obveze. Primjerice, države koje pripadaju trećoj kategoriji moraju “odmah iz svog operativnog statusa ukloniti nuklearno oružje” i podnijeti pravno obvezujući vremenski ograničeni plan za nepovratno uklanjanje programa nuklearnog oružja u roku od 150 dana nakon ratifikacije ugovora¹¹⁹, dok su primjerice države iz četvrte kategorije dužne “osigurati brzo uklanjanje” nuklearnog oružja sa svog teritorija.¹²⁰ Ovakav koncept odredbe čl. 4. Ugovor iz 2017. čini mnogo otvorenijim, posebice prema nuklearnim državama i državama članicama NATO-a u kontekstu njihovih budućih ratifikacija te posljedično tomu i budućih angažmana koji bi vodili do svijeta bez nuklearnog oružja.

6.2. Pomoć žrtvama i sanacija okoliša

Ugovor iz 2017. pruža i odredbu o pomoći žrtvama, ali i sanaciji okoliša onim državama strankama koje su pogođene uporabom ili testiranjem nuklearnog oružja na području koje se nalazi pod njihovom jurisdikcijom¹²¹, međutim, uz napomenu da za ispunjenje te obveze odgovornost leži upravo na onoj državi koja je pogođena uporabom ili testiranjem nuklearnog oružja na području koje se nalazi pod njenom jurisdikcijom.¹²²

---

¹¹⁸ Rietiker, *New Hope...*, *op. cit.* u bilj. 115, str. 25.

¹¹⁹ Čl. 4. st. 2. Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons, *op. cit.* u bilj. 2.

¹²⁰ *Ibid.*, čl. 4. st. 4.

¹²¹ *Ibid.*, čl. 6. st. 1.

¹²² *Ibid.*, čl. 6. st. 2.

Komentari na klauzulu propisanu čl. 6. Ugovora iz 2017. su nužni. Naime, jezik klauzule se osim što upućuje na buduću uporabu i testiranje također odnosi na uporabu i testiranje nuklearnog oružja u prošlosti. Odgovornost za pomoć žrtvama i sanaciju okoliša koja leži na državi koja je pogođena uporabom nuklearnog oružja i testiranjem istoga mogla bi se smatrati sebičnom s obzirom na to da mnoge države za slučaj da su pogođene testiranjem nuklearnog oružja neće biti u mogućnosti ispuniti propisanu obvezu. Kao primjer možemo navesti Maršalove Otoke¹²³ gdje su bila izvedena mnogobrojna nuklearna testiranja te je u tom slučaju teško bilo za očekivati da je država sposobna pružiti adekvatnu pomoć žrtvama, kao i jamčiti sanaciju okoliša. Međutim, čl. 6. st. 3. ublažava propisanu obvezu državama. Preciznije, u slučaju Maršalovih Otoka, Ugovor iz 2017. nije doveo u pitanje Sporazum o slobodnom pridruživanju između Sjedinjenih Američkih Država i Maršalovih Otoka sklopljen 1983.¹²⁴, a posebice uspostavljanje Nuklearnog fonda od 150 milijuna dolara kao “sredstva za rješavanje prošlih, sadašnjih i budućih posljedica Programa nuklearnog testiranja”.¹²⁵ Dakle, obveze su prema međunarodnom pravu ili bilateralnim sporazumima ostale nepromijenjene. Također čl. 7. st. 6. Ugovora iz 2017. umanjuje teret odgovornosti nametnut državama na teritoriju kojih je uporabljeno ili testirano nuklearno oružje. Odnosno, država stranka Ugovora iz 2017. koja je uporabila ili testirala nuklearno oružje na području pod jurisdikcijom druge države, u pogledu odgovornosti država za međunarodno protupravna djela ili za kršenje međunarodnog humanitarnog prava, ljudskih prava i prava o zaštiti okoliša, prema međunarodnom pravu ostaje i dalje odgovorna.¹²⁶

6.3. Rezerve, trajanje i odnos Ugovora iz 2017. s već postojećim međunarodnim instrumentima

Članci Ugovora iz 2017. u skladu s čl. 16. ne podliježu rezervama.¹²⁷ Mogućnost davanja rezervi možda bi omogućilo fleksibilnost ugovora. U konačnici bi države bile u prigodi iznijeti ili isključiti određene klauzule, a posljedično tomu broj potencijalnih država koje bi pristupile ugovoru bi se povećao. Me-

¹²³ Kiste, R. C., *History of the Marshall Islands*, Britannica, <https://www.britannica.com/place/Marshall-Islands/History#ref513864> (27. 10. 2023.).

¹²⁴ Compact of Free Association, *Agreement between the United States of America and the Marshall Islands, Amending the Agreement of June 25, 1983, concerning the Compact of Free Association As Amended*, <https://2017-2021.state.gov/wp-content/uploads/2019/02/04-501-Marshall-Island-Amendment.pdf> (27. 10. 2023.).

¹²⁵ *Loc. cit.*

¹²⁶ Čl. 7. st. 6. Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons, *op. cit.* u bilj. 2.

¹²⁷ *Ibid.*, čl. 16.

đutim, istodobno bi rezerve mogle negativno utjecati na cjelovitost Ugovora iz 2017., odnosno mogle bi oslabiti cilj i svrhu ugovora. Stoga se čl. 16. Ugovora iz 2017. čini prikladnim rješenjem, posebice u svjetlu izgradnje normi koje imaju za cilj nuklearno razoružanje i svijet bez nuklearnog oružja.

Ugovor dalje propisuje kako je neograničenog trajanja¹²⁸ uz mogućnost povlačenja iz ugovora ako izvanredni događaji koji se odnose na sami predmet ugovora ugrožavaju najviše interese države stranke.¹²⁹ Međunarodna kampanja za ukidanje nuklearnog oružja je prigodom uključivanja čl. 17. u Ugovor iz 2017. izrazila zabrinutost, posebice zbog Rusije koja "bi svoje nuklearno oružje mogla smatrati ključnim za svoju sigurnost zbog konvencionalne nadmoći NATO-a".¹³⁰ Sličnu je zabrinutost iskazala i Međunarodna udruga odvjetnika protiv nuklearnog oružja navodeći da postoje značajni razlozi zbog kojih se ova odredba ne bi smjela uključiti u Ugovor iz 2017. s obzirom na to da je "u pitanju instrument koji kodificira temeljne norme u vezi s nuklearnim oružjem".¹³¹ Ipak, čl. 17. osigurava da povlačenje iz Ugovora iz 2017. ne stupa na snagu do okončanja oružanog sukoba, što odražava logiku humanitarnog prava osiguravajući da se država koja je uključena u oružani sukob ne može povući iz ugovora sve do okončanja neprijateljstva. Bečka konvencija u čl. 43. propisuje da povlačenje neke stranke iz ugovora ne utječe na dužnost države da ispunjava obveze koje proizlaze iz ugovora a kojima je podvrgnuta prema međunarodnom pravu neovisno o samom ugovoru. Možda bi umetanjem takve klauzule Ugovor iz 2017. dobio još veći značaj i vrijednost. S druge strane, nakon budućih ratifikacija Ugovora iz 2017. i transformacije norme o zabrani nuklearnog oružja u običajno pravilo, povlačenje države iz Ugovora iz 2017. u smislu poštovanja i izvršenja ugovornih obveza ni pod kojim slučajem ne bi značilo da norma zabrane nuklearnog oružja nije primjenjiva za tu državu.

---

¹²⁸ *Ibid.*, čl. 17. st. 1.

¹²⁹ *Ibid.*, čl. 17. st. 2.

¹³⁰ *Comments and notes on the Treaty draft text in view of the second Session of Negotiations at United Nations* (New York, June 15th – July 7th 2017), Submitted by International Campaign to Abolish Nuclear Weapons, A/CONF.229/2017/NGO/WP.47, 27 June 2017, str. 4, <https://s3.amazonaws.com/unoda-web/wp-content/uploads/2017/06/A-CONF.229-2017-NGO-WP.47-English-provided-by-ICAN.pdf> (27. 10. 2023.).

¹³¹ *Nuclear-Armed States, Positive Obligations, Institutional Issues, and Final Clauses: Further Comments*, Submitted by International Association of Lawyers Against Nuclear Arms, A/CONF.229/2017/NGO/WP.38, 14 June 2017, str. 5., <https://s3.amazonaws.com/unoda-web/wp-content/uploads/2017/06/A-CONF.229-2017-NGO-WP.381.pdf> (27. 10. 2023.).

Uspostava odnosa između Ugovora iz 2017. i drugih međunarodnih instrumenata propisana je čl. 18.¹³² Članak 18. ima za cilj uskladiti Ugovor iz 2017. s već postojećim instrumentima. Spomenuta odredba u slučaju sukoba Ugovoru iz 2017. daje prednost u odnosu na druge već postojeće instrumente. Davanje prednosti Ugovoru iz 2017. kompatibilno je s općim međunarodnim pravom, posebice s načelom *lex posterior derogat legi anteriori*¹³³ prema kojem kasniji ugovor u načelu ima prednost pred ranijim. Na primjer, do potencijalnog sukoba može doći između Ugovora iz 2017. i Ugovora o sveobuhvatnoj zabrani nuklearnih pokusa. Ugovorom iz 2017. zabranjeno je testiranje nuklearnog oružja. Međutim, Ugovor iz 2017. ne definira izraz “testiranje”. S druge pak strane Ugovor o sveobuhvatnoj zabrani nuklearnih pokusa zabranjuje “bilo koju probnu eksploziju nuklearnog oružja ili bilo koju drugu nuklearnu eksploziju”.¹³⁴ Iako Ugovorom iz 2017. nisu uvrštena podkrićna testiranja, kao ni računalno simulirana testiranja, prema nekim autorima ista bi *a priori* potpadala pod Ugovor iz 2017., dok pod Ugovor o sveobuhvatnoj zabrani nuklearnih pokusa ne bi.¹³⁵ Stoga bi bilo korisno definirati pojam nuklearnog oružja, ali i najvažnije izraze iz Ugovora iz 2017. na način učinjen u ranijim ugovorima o kontroli naoružanja, makar i samo pozivanjem na već postojeće ugovore.

7. UGOVOR IZ 2017. I PRAVILO *PERSISTENT OBJECTOR*

Očekivanja o univerzalnoj zabrani nuklearnog oružja proizlaze iz broja budućih ratifikacija ugovora, što uvjetuje i samu uspješnost ugovora. Uspješnost ugovora u skladu s običajnim međunarodnim pravom mogla bi utjecati na “temeljno normativni karakter ugovora” i na taj bi način relevantni dijelovi sadržaja Ugovora iz 2017. prerasli u pravila običajnog prava koja bi obvezivala i treće države.¹³⁶ S obzirom na ne samo protivljenje devet nuklearnih sila već i izostanak ratifikacija većeg broja drugih utjecajnih država članica Europske unije, pitanje je možemo li uopće govoriti o uspostavi običajnog pravila.

Općenito, pravila međunarodnog običajnog prava po svojoj prirodi moraju imati jednaku snagu za sve članove međunarodne zajednice. Neke se od velikih nuklearnih sila pozivaju na pravilo *persistent objector* putem kojeg nastoje sprije-

¹³² Čl. 18. Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons, *op. cit.* u bilj. 2.

¹³³ Čl. 30. st. 3. i čl. 30. st. 4. Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora, *op. cit.* u bilj. 21.

¹³⁴ Čl. 1. st. 1. Comprehensive Nuclear-Test Ban Treaty, *op. cit.* u bilj. 104.

¹³⁵ Rietiker, *New Hope... op. cit.*, u bilj. 115, str. 31.

¹³⁶ North Sea Continental Shelf Cases, *op. cit.* u bilj. 12, para. 72; Colombian-Peruvian asylum case, *op. cit.* u bilj. 12, str. 277 – 278.

čiti da Ugovor iz 2017. odražava ili na bilo koji način pridonosi razvoju običajnog međunarodnog prava.¹³⁷ Običajno pravo zahtijeva da je norma u nastajanju “opća praksa” i da je prihvaćena kao *opinio iuris*.¹³⁸ Pozivanje nuklearnih država na pravilo *persistent objector* značilo bi da se nuklearne države moraju pridržavati uvjerenja da praksa zabrane nuklearnog oružja za njih nije obvezna. Prema Nacrtu zaključaka o identifikaciji međunarodnog običajnog prava, pozivanje na pravilo *persistent objector* mora biti jasno izraženo drugim državama te postojano održavano.¹³⁹ Međutim, ne postoje pravni zahtjevi međunarodnog prava o tome na koji način, u kojem formatu i koliko često bi *persistent objectors* trebali obznanjivati svoje stajalište drugim državama. Također, ne postoje ni posebni pravni zahtjevi koji upućuju na to “tko” se može pozivati na pravilo *persistent objector*. Ono što se može smatrati ključnim u kontekstu pravila *persistent objector* jest pravodobnost nedvosmislenog prigovora protiv kristalizacije pravila u pravilo običajnog međunarodnog prava kao i izražavanje prigovora i prije i nakon uspostave običajnog pravila.¹⁴⁰

Da je svima očito da Ugovor iz 2017. ne može utjecati na to kako države tumače legalnost nuklearnog oružja, nuklearne države ne bi imale potrebu proglašavati nepostojanje običajne norme. Također, nuklearne su države svjesne da će Ugovor iz 2017. poslužiti kao sredstvo pritiska za stvaranje svijeta bez nuklearnog oružja.¹⁴¹ Adam Bower je tvrdio da je Konvencija o zabrani protu-pješačkih mina iz 1997. uspostavila snažan novi međunarodni društveni standard koji se reflektirao kroz raširenu promjenu ponašanja među državama koje su stranke ugovora i onih koje to nisu, ne isključujući i velike vojne sile poput Sjedinjenih Američkih Država.¹⁴² Prema tome, protivljenje nuklearnih država uspostavi običajne norme zabrane nuklearnog oružja pozivanjem na pravilo *persistent objector* te izostanak ratifikacija većeg broja država članica Europske unije ne predstavlja ideju o neučinkovitosti Ugovora iz 2017.

---

¹³⁷ Vidi više: Petersen, N., *The Role of Consent and Uncertainty in the Formation of Customary International Law, Reexamining Customary International Law*, Brian Lepard, Max Planck Institute for Research on Collective Goods, br. 4, 2011., str. 1 – 14, https://homepage.coll.mpg.de/pdf_dat/2011_04online.pdf (24. 10. 2023.).

¹³⁸ Čl. 38. st. 1(b) Statute of the International Court of Justice, https://homepage.coll.mpg.de/pdf_dat/2011_04online.pdf (24. 10. 2023.).

¹³⁹ Draft conclusions on identification of customary international law, with commentaries, A/73/10, Part six, Persistent objector, United Nations, 2018., str. 152 – 154.

¹⁴⁰ *Loc. cit.*

¹⁴¹ Egeland, K., *Nuclear Weapons and Adversarial Politics: Bursting the Abolitionist “Consensus”*, *Journal for Peace and Nuclear Disarmament*, vol. 4, br. 1, 2021., str. 112.

¹⁴² Bower, A., *Norms Without the Great Powers: International Law and Changing Social Standards in World Politics*, Oxford University Press, Oxford, 2017., str. 100 – 122.

Ono što bi se trebalo smatrati najvažnijim jest činjenica da se na pravilo *persistent objector* nisu pozvale sve velike nuklearne sile, kao ni jedna država članica Europske unije osim Francuske, i to u Zajedničkoj izjavi za medije stalnih predstavnika Sjedinjenih Američkih Država, Ujedinjenog Kraljevstva i Francuske pri Ujedinjenim narodima nakon usvajanja Ugovora iz 2017. (dalje u tekstu: Zajednička izjava iz 2017.). U Zajedničkoj izjavi iz 2017. stoji da sve tri države nemaju namjeru potpisati niti ratificirati Ugovor iz 2017. Ne prihvaćaju ni tvrdnju da Ugovor iz 2017. odražava ili na bilo koji način pridonosi razvoju običajnog međunarodnog prava. Svoju kontinuiranu predanost cilju nuklearnog razoružanja potvrđuju kroz promicanje Ugovora iz 1968.¹⁴³ Zajednička izjava iz 2017. priopćena je međunarodnim putem tijekom formiranja procesa o zabrani nuklearnog oružja¹⁴⁴ te je pridruživanjem Kine i Rusije ponovljena 2018.

Usuđujemo se tvrditi kako Zajedničke izjave iz 2017. i 2018. nisu ispunile element nedvosmislenosti pravila *persistent objector*. U jednom se dijelu Zajedničkih izjava osporava cilj i svrha nuklearnog razoružanja koji proizlaze iz Ugovora iz 2017., dok iz drugog dijela Zajedničkih izjava proizlazi globalno nuklearno razoružanje. Pored toga, nije ispunjen ni element u skladu s kojim pet nuklearnih država koje se pozivaju na pravilo *persistent objector* trebaju dokazati da ih pravo u nastajanju ne obvezuje. U svojim su se Zajedničkim izjavama iz 2017. i 2018. nuklearne države obvezale da za cilj imaju postići nuklearno razoružanje. Stoga su iste u suprotnosti s pravilima običajnog međunarodnog prava prema kojima pravila običajnog međunarodnog prava ne mogu biti predmetom jednostranog isključenja neke od država kako bi na taj način država očuvala svoje vlastite interese.

U Zajedničkoj izjavi o sprječavanju nuklearnog rata i izbjegavanju utrke u naoružanju iz 2022. naglašava se važnost rješavanja nuklearnih prijetnji te se potvrđuje očuvanje i poštovanje bilateralnih i multilateralnih sporazuma i obveza o neširenju nuklearnog oružja.¹⁴⁵ U toj je izjavi izostavljeno poziva-

---

¹⁴³ United States Mission to the United Nations, *op. cit.* u bilj. 10.

¹⁴⁴ Draft conclusions on identification of customary international law, with commentaries, *op. cit.* u bilj. 139.

¹⁴⁵ The White House, *Joint Statement of the Leaders of the Five Nuclear-Weapon States on Preventing Nuclear War and Avoiding Arms Races*, 3 January 2022, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/01/03/p5-statement-on-preventing-nuclear-war-and-avoiding-arms-races/> (25. 10. 2023.); United Nations, Secretary-General, *Statement attributable to the Spokesperson for the Secretary-general on the Joint Statement of the Leaders of the Five Nuclear-Weapon States on Preventing Nuclear War and Avoiding Arms Races*, 3 January 2022, <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2022-01-03/statement-attributable-the-spokesperson-for-the-secretary-ge>

nje na pravilo *persistent objector*. Također je i na Pripremnom odboru 2023. za Ugovor iz 1968. izostavljeno pozivanje na pravilo *persistent objector*.¹⁴⁶ Ne može se reći da okolnosti u kojima su se nuklearne države nalazile (s obzirom na to da je predmetno pitanje bilo nuklearni rat i ukidanje posljedica nuklearnog testiranja) nisu bile takve da ponovljena izjava o neprihvatanju običajne norme zabrane nuklearnog oružja nije bila potrebna. Prema tome, neupućivanjem izričitog i razumljivog zahtjeva da se prigovor ustrajno održi izgubio se element dosljednosti koji je doveo do okolnosti nedjelovanja nuklearnih država, što bi moglo dovesti do zaključka da je pet nuklearnih država odustalo od pozivanja na pravilo *persistent objector*.¹⁴⁷

Pravilo *persistent objector* u pravilu štiti slobodu države. Glavni se argument nuklearnih država protiv zabrane nuklearnog oružja odnosi na tzv. unaprjeđenje mira¹⁴⁸ što se nikako ne može podvesti pod zaštitu slobode države. S obzirom na to da se potpunom zabranom nuklearnog oružja želi postići svijet bez nuklearnog oružja, što ne opovrgavaju čak ni velike nuklearne sile, pozivanje na pravilo *persistent objector* promicalo bi kršenje slobode većine država. Istina je da se pravilo *persistent objector* ne može smatrati nespornim. Svijet bez nuklearnog oružja i sprječavanje nuklearnog rata od ekstremne je važnosti za međunarodnu zajednicu. Posljedice uporabe nuklearnog oružja zbog neprihvatljivog rizika za čovječanstvo i okoliš u budućnosti bi možda mogle utjecati i na uspostavu imperativne norme međunarodnog prava zbog kršenja temeljnih ljudskih prava od kojih se ne može odstupiti.¹⁴⁹ U tom slučaju, u odnosu na *ius cogens* ni jedna se država više neće moći pozivati na pravilo *persistent objector*.

---

neral-%C2%A0-the-joint-statement-of-the-leaders-of-the-five-nuclear-weapon-states-preventing-nuclear-war-and (25. 10. 2023.).

¹⁴⁶ UNA.UK, *NPT Preparatory Committee 2023: time to address nuclear harms*, 1 August 2023., <https://una.org.uk/news/npt-preparatory-committee-2023-time-address-nuclear-harms> (25. 10. 2023.).

¹⁴⁷ Draft conclusions on identification of customary international law, with commentaries, *op. cit.* u bilj. 139.

¹⁴⁸ Fleck, D., *The Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons: Challenges for International Law and Security*, u: Black-Branch, J. L.; Fleck, D. (ur.), *Nuclear Non-Proliferation in International Law: Human Perspectives on the Development and Use of Nuclear Energy*, vol. 4., Springer, Cham, 2019., str. 404.

¹⁴⁹ Harris, D.; O' Boyle, M.; Bates, E.; Buckley, C., *Law of the European Convention on Human Rights*, 4. izd., Oxford University Press, Oxford, 2018., str. 205 – 281.

8. ZAKLJUČAK

Zbog svojih neselektivnih učinaka i enormnih razornih i katastrofalnih posljedica nuklearno oružje nikako ne može udovoljiti najosnovnijim civilizacijskim vrijednostima. Postojanje nuklearnog oružja samo za sebe već predstavlja prijetnju ljudskom društvu koje treba prevladati etablirane povijesne i suvremene ljudske nagone agresivnosti i potrebe za nadmoći. Upravo iz takvih situacija proizlazi svrha prava, a to je kontrola opasnosti ljudske dinamike. Međunarodni mir i međunarodna sigurnost trebali bi se temeljiti na vladavini prava koja je neophodna za svako društvo.

Ugovor iz 1968. kao univerzalno prihvaćen ugovor regulira nuklearno oružje koje je od velike vojne i strateške važnosti, međutim stvarna praksa nuklearnih država nije usmjerena prema globalnom cilju nuklearnog razoružanja, što je temeljna svrha i cilj Ugovora iz 1968. Ponašanje nuklearnih država stvorilo je sumnju u njihovu predanost ispunjenju dijela "nagodbe" o nuklearnom razoružanju koje u skladu s Ugovorom iz 1968. imaju prema nenuklearnim država. Stoga su ključ za nuklearno razoružanje nenuklearne države pronašle u pregovorima za usvajanje novog međunarodnog instrumenta kojim će se zabraniti nuklearno oružje. Ugovor iz 2017. bez sumnje je rezultat upornog rada Humanitarne inicijative što utvrđuje dugogodišnje ulaganje u strateške napore kako bi se postigao svijet bez nuklearnog oružja i jedini je međunarodni instrument kojim je prvi put u povijesti propisana norma zabrane nuklearnog oružja. Pozivanje pet nuklearnih sila na pravilo *persistent objector* možda bi i moglo utjecati na uspostavu običajnog pravila, ali ne može se tvrditi da su nuklearne sile ostale dosljedne u svom pokušaju sprječavanja običajnog procesa i u konačnici uspostavi običajnog pravila zabrane nuklearnog oružja. Dodatni pritisak na nuklearne države i činjenica da Ugovor iz 2017. u skladu s čl. 4. nuklearnim državama i njihovim saveznicima nudi rješenja za pristupanje Ugovoru iz 2017. će u budućnosti rezultirati većim brojem ratifikacija, što će istodobno značiti i veću vjerojatnost da se, ako ne sve, neke od određenih zabrana propisanih Ugovorom iz 2017. transformiraju u običajna pravila međunarodnog prava. U konačnici, Ugovor iz 2017. je popunio pravnu prazninu u postojećem međunarodnom pravu na način da je nuklearno oružje svrstao u istu pravnu kategoriju kao i druga oružja za masovno uništenje, ali je i ojačao cilj i svrhu Ugovora iz 1968. kao i ostale postojeće međunarodne instrumente o nuklearnom oružju kojih su nuklearne države stranke.

LITERATURA

- Acheson, R., *Dealing with the Realities of Nuclear Violence*, Nuclear Ban Daily, vol. 2, br. 5, 2017., str. 1 – 12.
- Acheson, R., *What Do We Want from a Treaty Banning Nuclear Weapons?*, Nuclear Ban Daily, vol. 2, br. 3, 2017., str. 1 – 10.
- Barnaby, F., *Nuclear disarmament or nuclear war?*, SIPRI, PeacereSearch, Stockholm, 1975.
- Borrie, J.; Spies, M.; Wan, W., *Obstacles to understanding the emergence and significance of the treaty on the prohibition of nuclear weapons*, u: Camilleri, J. A.; Hamel-Green, M.; Yoshida, F. (ur.), *The 2017 Nuclear Ban Treaty: A New Path to Nuclear Disarmament*, Routledge, London, 2019., str. 95 – 119.
- Bower, A., *Norms Without the Great Powers: International Law and Changing Social Standards in World Politics*, Oxford University Press, Oxford, 2017.
- Camilleri, J. A., *Nuclear Prohibition: The Long Journey Ahead*, u: Camilleri, J. A.; Hamel-Green, M.; Yoshida, F. (ur.), *The 2017 Nuclear Ban Treaty: A New Path to Nuclear Disarmament*, Routledge, London, 2019., str. 254 – 273.
- Coupland, R. M. (ur.), *The SIrUS Project, Towards a determination of which weapons cause “superfluous injury or unnecessary suffering”*, ICRC, Geneva, 1997.
- Degan, V. Đ., *Međunarodno pravo*, Školska knjiga, Zagreb, 2011.
- Egeland, K., *Nuclear Weapons and Adversarial Politics: Bursting the Abolitionist “Consensus”*, Journal for Peace and Nuclear Disarmament, vol. 4, br. 1, 2021., str. 107 – 115.
- Evans, M. D., *International Law*, Oxford University Press, Oxford, 2003.
- Fleck, D., *The Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons: Challenges for International Law and Security*, u: Black-Branch, J. L.; Fleck, D. (ur.), *Nuclear Non-Proliferation in International Law: Human Perspectives on the Development and Use of Nuclear Energy*, vol. 4, Springer, Cham, 2019., str. 395 – 415.
- Glasstone, S. (ur.), *The Effects of Nuclear Weapons*, United States Department of Defence, United States Atomic Energy Commission, Washington, D. C., 1957.
- Glasstone, S.; Dolan, P. J., *The Effects of Nuclear Weapons*, United States Department of Defence, Energy Research and Development Administration, 3. izd., Washington, D. C., 1977.
- Harris, D.; O’Boyle, M.; Bates, E.; Buckley, C., *Law of the European Convention on Human Rights*, 4. izd., Oxford University Press, Oxford, 2018.

- Henckaerts, J.-M.; Doswald-Beck, L. (ur.), with contributions by Alvermann, C.; Dormann, K.; Rolle, B., *Customary International Humanitarian Law, Rules*, vol. 1, Cambridge University Press, Cambridge, 2005.
- Joyner, D. H., *The legal meaning and implications of Article VI of the Non-Proliferation Treaty*, u: Nystuen, G.; Casey-Maslen, S.; Golden Bersagel, A. (ur.), *Nuclear Weapons Under International Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2014., str. 397 – 417.
- Joyner, D. H., *International Law and the Proliferation of Weapons of Mass Destruction*, Oxford University Press, Oxford, 2009.
- Kmentt, A., *The development of international initiative on the humanitarian impact of nuclear weapons and its effect on the nuclear weapons debate*, *International Review of the Red Cross*, vol. 97, br. 899, 2016., str. 681 – 709.
- Krasno, J.; Szeli, E., *Banning the Bomb: The treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, 2021.
- Moxley Jr., C.J.; Burroughs, J.; Granoff, J., *Nuclear Weapons and Compliance with International Humanitarian Law and the Nuclear Non-Proliferation Treaty*, *Fordham International Law Journal*, vol. 34, br. 4, 2011., str. 593 – 696.
- Nystuen, G.; Egeland, K.; Hugo, T. G., *The TPNW: Setting the Record Straight*, Norwegian Academy of International Law, Oslo, 2018.
- Nystuen, G.; Hugo, T. G., *The Nuclear Non-Proliferation Treaty*, u: Nystuen, G.; Casey-Maslen, S.; Golden Bersagel, A. (ur.), *Nuclear Weapons Under International Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2014., str. 374 – 396.
- Pellegrino, C. R., *To Hell and Back: The Last Train from Hiroshima*, Rowman & Littlefield Publishing Group, Inc., New York, 2015.
- Perkovich, G.; Vaddi, P., *Proportionate Deterrence: A Model Nuclear Posture Review*, Carnegie Endowment for International Peace, Washington, D. C., 2021.
- Petersen, N., *The Role of Consent and Uncertainty in the Formation of Customary International Law, Reexamining Customary International Law*, Brian Lepard, Max Planck Institute for Research on Collective Goods, br. 4, 2011., str. 1 – 14.
- Potter, W. C., *Disarmament Diplomacy and the Nuclear Ban Treaty*, *Survival*, vol. 59, br. 4, 2017., str. 75 – 108.
- Rietiker, D., *New Hope for Nuclear Disarmament or “Much Ado About Nothing”?: Legal Assessment of the New “Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons” and the Joint Statement by the USA, UK, and France Following its Adoption*, *Harvard International Law Journal*, vol. 59, 2017., str. 25 – 32.

- Rietiker, D., *The Meaning of Article VI of the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons: Analysis Under the Rules of Treaty Interpretation*, u: Black-Branch, J. L.; Fleck, D. (ur.), *Nuclear Non-Proliferation in International Law*, Springer, Cham, 2014., str. 47 – 84.
- Rietiker, D., *The Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons: A Further Confirmation of the Human-and Victim-Centred Trend in Arms Control Law*, u: Black-Branch, J. L.; Fleck, D. (ur.), *Nuclear Non-Proliferation in International Law: Human Perspectives on the Development and Use of Nuclear Energy*, vol. 4, Springer, Cham, 2019., str. 325 – 353.
- Shaw, M.N., *International Law*, 6. izd., Cambridge University Press, 2008.
- Siracusa, J. M., *Nuclear Weapons: A Very Short Introduction*, 3. izd., Oxford University Press, Oxford, 2020.
- Slade, R.; Tickner, R.; Wynn-Pope, P., *Protecting humanity from the catastrophic humanitarian consequences of nuclear weapons: Reframing the debate towards the humanitarian impact*, *International Review of the Red Cross*, vol. 97, br. 899, 2016., str. 731 – 752.
- Turner, S., *Caging the Nuclear Genie: An American Challenge For Global Security*, Westview Press, A Division of Harper Collins Publisher, Inc., Boulder, 1997.
- UK Ministry of Defence, *The Manual of the Law of Armed Conflict*, Oxford University Press, Oxford, 2004.
- Vail, C., *The Legality of Nuclear Weapons for Use and Deterrence*, *Georgetown Journal of International Law*, vol. 48, 2017., str. 839 – 872.
- Verchio, D.M., *Just say no! The SIrUS project: well-intentioned, but unnecessary and superfluous*, *Air Force Law Review*, vol. 51, br. 1, 2001., str. 183 – 228.

Summary

Marija Tomljenović*

BRIGHT FUTURE FOR NUCLEAR DISARMAMENT OR UTOPIA?: LEGAL ASSESSMENT OF THE TREATY ON THE PROHIBITION OF NUCLEAR WEAPONS OF 2017 AND ITS RELATIONSHIP WITH THE TREATY ON THE NON-PROLIFERATION OF NUCLEAR WEAPONS OF 1968

The Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons is the first universal international treaty that stipulates the prohibition of nuclear weapons and as such represents a major contribution to international law in the field of nuclear disarmament. The main purpose and goal of the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons is the complete elimination of nuclear weapons. States that are parties to the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons belong to the group that does not possess nuclear weapons, and in relation to them, compliance with the rules and fulfilment of the obligations prescribed by the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons should not pose any problem. However, the practical effect of the nuclear arms control treaty is seen by the major nuclear powers as an unrealistic and progressive approach to disarmament. Therefore, it is very difficult to predict that the nuclear states and their allies will decide to ratify the treaty in the near future. Therefore, in the context of the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons, an attempt will be made to offer an answer to the following questions. First, can the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons per se constitute a fundamental legal framework to which all states must adhere? And secondly, can nuclear states, according to the persistent objector rule, prevent the possible establishment of customary international law? It is to be assumed that the pressure of the non-nuclear states may in some way influence the nuclear states so that they feel the obligation to comply with the provisions of the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons to a certain extent. Due to the establishment of a norm that prohibits nuclear weapons, it is necessary to ultimately explain the relationship of the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons with already existing legal instruments, especially with the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons.

Keywords: Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons; Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons; nuclear weapons; persistent objector; nuclear disarmament

---

* Marija Tomljenović, LL. M., Doctoral student, Faculty of Law, University of Rijeka, Mavri 33, Marčelji, 51216 Viškovo; marija.tomljenovic@student.uniri.hr; ORCID ID: orcid.org/0000-0001-7369-7281